

<

IFES-UEBF 2024

INTERNATIONAL FORUM of EDUCATIONAL SCIENCES
ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ FORUMU

IFES-UEBF 2024

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

3-7 KASIM 2024

KKTC/Girne

Acapulco Resort Convention Hotel

eBilig
Türk Dünyası Eğitim Ağı

www.ifes-uebf.org

f Eyuder Etor
@ eyuder_eytor
eyuder

ULUSALLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ FORUMU

İFES-UEBF 2024 BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

3-7 KASIM 202 KKTC-Girne

E-ISBN: 978-975-2490-99-4

Kitap, IFES-UEBF 'de sunumu yapılan bildirilerin Özet Metinleri olup metinlerin içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği'ne (EYUDER) aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan, Kitabın bütünü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

1. Baskı: Kasım 2024, Ankara

İmtiyaz Sahibi

EYUDER Genel Yayın Yönetmeni
Doç.Dr. Adem ÇİLEK

Editör

Doç. Dr. Adem ÇİLEK
NAZMİYE HAZAR

İletişim

EĞİTİM YÖNETİCİLERİ VE UZMANLARI DERNEĞİ
İnternet: www.eyuder.org.tr
E.ileti: eyuder@gmail.com
İnternet: www.ifes-uebf.com

İÇİNDEKİLER

<i>Geleceğin Eğitiminin Sürdürülmesinde İnnovasyon</i>	7
<i>Elif Yeşim Üstün,</i>	7
<i>Geleceğin Eğitiminin Sürdürülmesinde İnnovasyon</i>	9
<i>Güner Konedralı , Nedime KARASEL,</i>	9
<i>Sürüdürebilir Kalkınma</i>	10
<i>Mustafa TÜMER ,</i>	10
<i>Yurtdışında Yaşayan Kıbrıslı Türkler ve İkinci Dil Olarak Türkçe'nin Öğretilmesi</i>	11
<i>Murad AKTUĞ,</i>	11
<i>Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Kapsamında Geleceğin Eğitiminin Şekillenmesinde Stratejik Planlamanın Değerlendirilmesi</i>	12
<i>xxx,</i>	12
<i>Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Kapsamında Geleceğin Eğitiminin Şekillenmesinde Teknolojinin Önemi</i>	14
<i>xxxxx,</i>	14
<i>Yurtdışında Yaşayan Kıbrıslı Türkler ve İkinci Dil Olarak Türkçe'nin Öğretilmesi</i>	16
<i>xxxxxx,</i>	16
<i>Yabancılarla Dil Öğretme</i>	18
<i>Sevil Priyeva KAHRAMAN, Bakyt AİTBAYEVA,</i>	18
<i>Global Recognition Of Uzbekistan's Intangible Cultural Heritage</i>	19
<i>Karabaev Usman,</i>	19
<i>Personality Theory In World Psychology</i>	20
<i>Nilufar Tursunbaevna MIRZAEVA,</i>	20
<i>World View - A Social-Philosophical Phenomenon</i>	21
<i>Sevara Axmedovna AXRAROVA,</i>	21
<i>Principles Of Labor Protection And Compliance With It</i>	22
<i>Kamolaxon Baxadirovna KARIMOVA,</i>	22
<i>Synergetics And The Synergetic Landscape Of The World</i>	23
<i>Zulfiya Solijanovna ARIPOVA,</i>	23

<i>KKTC'deki Sınıf Öğretmeni Adaylarının Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanma Yeterlilikleri ile Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi</i>	24
<i>Beril ÖZAY, Hülya ŞENOL, ...</i>	24
<i>Türk Cumhuriyetlerinden Azerbaycan Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması</i>	25
<i>Nazmiye HAZAR, Gamze KONDOZ, ...</i>	25
<i>Eğitim Alanında Kırgız-Türk ilişkilerinde Geline Aşama</i>	26
<i>Gulnora Anarbaeva, ...</i>	26
<i>Öğretmen Algılarına Göre Okul İdarecilerinin Liderlik Stili Davranışları ve Performanslarının Değerlendirilmesi</i>	27
<i>Davut ATALAY, ...</i>	27
<i>Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Görülen Davranış Problemleri ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkilerin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi</i>	28
<i>Mürüde Solyalı Özcoşkun, ...</i>	28
<i>Development of Women's Social Activity in The Family, Neighborhood and Work Communities</i>	29
<i>Barnolon RASULOVA, ...</i>	29
<i>Higher Education In Uzbekistan: Reforms And Practices</i>	30
<i>Ozoda NİSHANOVA, ...</i>	30
<i>Felsefi Analizin Ve Etik Kategorilerin Nesnesi İnsandır</i>	32
<i>Nishonova NODİRA, ...</i>	32
<i>KKTC'de Orta Öğretim Düzeyinde Farklılaştırılmış Öğretime Yönelik Öğretmen Tutumlarının Belirlenmesi</i>	33
<i>Nevruz LATİF AKPINAR, Hülya ŞENOL, Serdal IŞIKTAŞ,.....</i>	33
<i>Kkct'de Üniversite Öğrencileri Arasında Dijital Şiddet, Siber Zorbalık Ve Telefon Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi</i>	34
<i>Tutku KARAGÖZ, Leyla ILGAZ, Hülya ŞENOL,.....</i>	34
<i>Social And Emotional Harmonious Teaching in Education</i>	36
<i>Dilorom SHEROVA, ...</i>	36
<i>Problems and prospects for the development of education in higher educational institutions of the Kyrgyz Republic</i>	37
<i>Azize Karbekova, ...</i>	37
<i>Yetkili, Profesyonel Bir İlköğretim Öğretmeninin Modern İmaji</i>	38

<i>Ainur TURSYNBAYEVA,</i>	38
<i>Main directions of Onomastic Research at the beginning of the Century</i>	39
<i>Bikamal Toktagul,</i>	39
<i>Formation Of Education Of Students With Kazakh People's Treasury</i>	41
<i>Gulnur BELGIBAYEVA,</i>	41
<i>Relevance Of Game Methods in The Modern Learning System</i>	42
<i>Ongarkul Koblanova,</i>	42
<i>The Effect of Musical Sounds on The Humans Psyche</i>	44
<i>Gulchekhra Kurbanova,</i>	44
<i>Utilizing Innovative Technologies For Effective Teaching In "Philosophy of Life"</i>	45
<i>Рузматова Мурахраровна,</i>	45
<i>Jadid Allomaların Gençlerin Moralini Yükseltmedeki Rolü</i>	46
<i>Babajanova Diloram,</i>	46
<i>Yurt Dışındaki Türkoloji Meseleleri</i>	47
<i>Alişer DONİYOROV,</i>	47
<i>Etnik Açıdan Karma İzleyici Ve Kültürlerarası Eğitimin Temel Sorunları</i>	48
<i>Maia KIKVADZE, Teona BERIDZE,</i>	48
<i>The Formation of A Pragmatic Worldview Among Young People is An Important Factor Of The Third Renaissance</i>	49
<i>Ismail SAİFNAZAROV,</i>	49
<i>Transformation Of Spiritual Ideal in New Uzbekistan Through The Prism of Traditions And Innovations</i>	50
<i>Saida Agzamkhodjayeva,</i>	50
<i>Eğitimde Liderlik ve Yönetim Stratejileri</i>	51
<i>Zehra ERKAN, Yasemin KAYA,</i>	51
<i>Yenilikçilik İklimi: Eğitim Örgütleri Açısından Kuramsal Bir Bakış</i>	52
<i>NihanÇAĞLAR KARACA, Adem ÇİLEK,</i>	52
<i>The History of Women's Wrestling in Central Asia During Ancient and Medieval Times</i>	53
<i>Shohistahon ULJAEVA,</i>	53
<i>20. Yüzyılın İlk Yarısında Horezm'de Halk Eğitimi Sistemindeki Değişiklikler</i>	54
<i>Zühre RECEBOVA, Sanjarbek DAVLETOV,</i>	54

<i>Cengiz Aytmatov'un Eserlerinde Toplumun Modern Sorunlarının Rolü</i>	55
<i>Roza NAZAROVA, ...</i>	55
<i>Forming a Spiritual and Ethical Worldview Based on National Values .....</i>	56
<i>Aysha KUCHKAROVA,.....</i>	56
<i>Cengiz Aytmatov'un Eserlerinde Günümüz Toplumunun Sorunları .....</i>	57
<i>Anarbaeva Gulnaz,.....</i>	57
<i>Öğrencilerin Mantıklı Düşünmesini Geliştirmek .....</i>	58
<i>Nurgül SOORONBAYEVA,.....</i>	58
<i>The Importance of Women's Entrepreneurial Activity in The Development of The Economy of Uzbekistan .....</i>	60
<i>Dilfuza Sobirova, ...</i>	60
<i>Exploring Timurid History Through Geoinformatics: A Comprehensive Study .....</i>	61
<i>Shohistahon ULJAEVA, Dilfuza UMURKULOVA,.....</i>	61
<i>Günümüzde Gerçekleştirilen Yapay Zeka Uygulamalarının İnsan Kaynakları Yönetimi Üzerine Etkileri .....</i>	62
<i>Ayşem Çelebi,.....</i>	62
<i>Sübha-î Sıbyân Adlı Eser Özelinde Manzum Sözlüklerin İlköğretim ve Ortaöğretim Ders Müfredatında Öğretim Metodu Olarak Kullanılması.....</i>	63
<i>Kemal BAŞ,.....</i>	63

Geleceğin Eğitiminin Sürdürülmesinde İnnovasyon

Elif Yeşim Üstün¹,

ÖZET

Çağımızın hızla değişen dünyasında eğitim tüm toplumların karşı karşıya kaldıkları zorluklarla nasıl başa çıkabilecekleri konusunda yol gösterici bir süreçtir. Eğitimde inovasyon, yenilikçi yaklaşımları içinde barındıran bir eğitim sistemi ile ancak gerçekleştirilebilir. Eğitimde gelişim, dönüşüm sadece yeni fikirlerin, anlayışların ortaya çıkmasını değil, aynı zamanda bu anlayışın uygulanması ve benimsenmesi sürecini de içerir. Bu noktada uluslararası düzeyde dikkat çeken ve ülkeleri eğitimde dönüşmeye yönlendiren üç gelecek projeksiyonu dikkat çekmektedir.

Bunlardan ilki “Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” altında yer alan nitelikli eğitim hedefleri, diğeri ise OECD’nin “2030 Eğitimi: Eğitim ve Becerilerin Geleceği” projesi ve yeni dünya düzeni BANİ ‘dir (Brittle, Anxious, Non Linear ,İncomprensible)

Geleneksel anlayıştan uzaklaşarak yenilikçi anlayışı benimseyen, inovatif nitelik taşıyan bu ve bunun gibi açılımlar şu sorulara cevap aramaktadır;

- Bugün adını bilmediğimiz gelecekte var olacak mesleklere, çocuklarımızı ve gençlerimizi hazırlamak için hangi bilgi, beceri, tutum ve değerleri geliştirmeliyiz?
- Eğitimde gelişim ve dönüşümü gerçekleştirecek nitelikli öğretmenleri nasıl yetiştirmeliyiz?
- Nasıl bir müfredat ile, bu değişim ve dönüşümü gerçekleştirebiliriz.?
- Eğitim kurumlarımızı bu sürece nasıl hazırlamayız? Geleceğin eğitim kurumlarını nasıl şekillendirmeliyiz?

Eğitimde bu reformları gerçekleştirebilmek için her ülkenin güçlü eğitim liderlerine ihtiyacı vardır. İnnovasyonu gerçekleştirecek olan eğitim liderlerinin vizyonuna destek olacak anahtar kavramlara bakacak olursak sıklıkla dile getirilen 21. Yüzyıl becerilerinin yanında çabuk, hızlı uyum sağlama, bilişsel esneklik, global düşünme, belirsizliğe karşı tolerans sorumluluk alma, kriz ve risk yönetimi becerileri ile şükretmek, merhamet ve umut etmek gibi değerler de ön

¹ Prof. Dr., Uluslararası Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi

plana çıkmaktadır. İnovasyon becerisi yüksek bireyler yetiştirebilmek amacıyla eğitim sisteminde bazı önemli adımların da atılması gerekmektedir. Bunlar içinde öne çıkanlar; öğretim metotlarının yenilenmesi, eğitim teknolojilerinin kullanımı ve dijital okul yazarlık, çoklu zekâ ve farklılaşmış öğretim, hayat boyu öğrenme ve iş birliğine dayalı çalışma ortamlarıdır.

Yenilikçi eğitim politikalarının benimsenmesinde ve bu politikaların öğrenime kazandırılmasında öğrencilerin, öğretmenlerin, idarecilerin ve ailelerin sürece entegre olmasında eğitim liderlerinin göstereceği başarı önem kazanmaktadır

Sonuç olarak eğitim liderleri inovasyonu teşvik etmeli, öğretmenleri desteklemeli ve öğrencilerin potansiyellerini ortaya çıkarmak için el ele çalışmalıdır. Bu sayede eğitimde gerçek bir değişim ve ilerleme sağlanabilir.

Geleceğin Eğitiminin Sürdürülmesinde İnnovasyon

Güner Konedralı², Nedime KARASEL³,

ÖZET

“Bir ömür boyu yaşanan olaylar dizisi, mesleklerin ve diğer yaşam rollerinin birbirini izlemesi sonucu oluşan genel örüntü ve gelişim çizgisinde, özellikle meslek rollerinde ilerleme, duraklama ve gerilimleri ifade eden bir kavram” olarak Kuzgun (2000) tarafından açıklanan kariyer kavramı “yaşam boyu gerçekleşen olayların bir yönü”, “hayat boyu oynanan roller ve bütün” olarak da literatürde tanımlanmıştır (Niles ve Bowlsbey, 2013’den akt. Naiboğlu, 2020). Geçmiş kuşaklara baktığımızda, bireyler kariyer basamakları olarak gördükleri iş yerinde görevde yükselmeyi hedeflerken (O’Neil ve Jepsen, 2018) ve kariyer kavramını bireyin çalışması sonucunda gösterdiği başarıya bağlı olarak örgüt içerisinde hiyerarşik bir yükselme olarak tanımlanırken, şimdi bireyler denge ve özgünlük adına hayatlarında daha hızlı geçişlerin yollarını aramaktadırlar (Kaplan ve Gülcan, 2020; O’Neil ve Jepsen, 2018). Geçmişten günümüze gelişen teknoloji ve küreselleşmenin etkileri, kariyer yolunda bireylerin daha karmaşık bir süreçle karşı karşıya kalmalarına sebep olmuştur (Malone, 2018). Çeşitli disiplinler çerçevesinde yapılan çalışmalarda da bireyin kariyer süreçlerinde yaşadıkları iniş çıkışlar incelenmiştir (Ellis vd., 2014). Bireyler, daha sık iş veya meslek değişikliği, yer ve hatta ülke değişiklikleri yaşamaktadır (Sullivan ve Ariss, 2021). Özellikle gelişen dünyada, yüzyıllar boyunca “kentleşme, sanayileşme ve küreselleşme” bireylerin aile ve iş hayatlarında yaşadıkları zorlukları beraberinde getirmiştir (Ayoğlu ve Baraz, 2020). Yeni kariyer teorilerinden “Kaleydoskop Kariyer Modeli (KKM)” Mainiero ve Sullivan (2006) ve Sullivan vd. (2007) tarafından yapılmış araştırmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu modelin amacı ise bireylerin çalışma hayatlarına ilişkin verdikleri kararları açıklamaktır (Tarhan, 2019). Model, bireylerin kariyer yolculuklarında nasıl değişimlerle karşı karşıya kaldıkları, dengeyi nasıl sağladıkları, bu değişimlerin ne şekilde kararlarını etkilediği hakkında genel bir çerçeve sunmaktadır (Zimmerman ve Clark, 2016) ve aynı zamanda model, son dönemlerde en çok tercih edilen kariyer kuramlarından “sosyal bilişsel kariyer teorisinin” çeşitli boyutlarını içermektedir (Çark, 2021; Sullivan ve Brauch, 2009). Kariyer hareketli ve dinamik bir yapıya sahiptir ve bu sebepten dolayı “çiçek dürbünü olan ve her çevirmede farklı görseller sunan kaleydoskopa” benzetilmiş ve içindeki üç ayna modeldeki üç alt boyutu simgelemiştir: “özgünlük (authenticity) – denge (balance) – meydan okuma (challenge)” ve bunlar kariyer kararını ve geçişini hayat boyunca eşzamanlı olarak etkilemektedir (Sullivan vd., 2009). Bu çalışmanın amacı, bireylerin kariyer kararlarının etkilendiği dinamikleri ölçebilen Sullivan, Forret, Carraher ve Mainiero (2009) tarafından ABD’de geliştirilen “Kaleydoskop Kariyer Modeli Ölçeğinin” Türkçe’ye uyarlanmasıdır. Uyarlama çalışmasına ilişkin veriler İstanbul ilinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı özel ve devlet okullarında çalışan öğretmen ve yöneticilerden toplanmış olup veriler analiz aşamasındadır. Analiz sürecinde SPSS 26 İstatistik Programı ile AMOS 24 Programları kullanılacaktır. Ölçeğin iç tutarlılığı için Cronbach Alfa katsayısı hesaplanacaktır. Ölçeğin yapısal doğruluğu için keşfedici faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılacak ve analiz sonuçları alanyazın ile paylaşılacaktır.

ANAHTAR KELİMELER: Yabancılara Dil Öğretimi, Türkçe Öğretimi, İletişim Yöntemi, Kültürlerarası Eğitim, İnteraktif Öğrenme, Dil Becerileri.

² Prof. Dr., Atatürk Öğretmen Akademisi Başkanı

³ Yrd. Doç. Dr., Atatürk Öğretmen Akademisi

ÖZET

Kurumsallaşma gerek ticari gerekse kar amacı gütmeyen işletmeler için sürüdürebilir bir yapıya kavuşmasında en önemli etkidir.

Kurumsallaşma sürecinde iç girişimcilik önemli bir yere sahiptir.

Kurumların, ikinci nesil ve daha sonrasına ulaşabilmeleri ve devamlılıkları için önerilebilecek en önemli çözümlerden birisi kurumsallaşma olacaktır. Kurumsallaşma sayesinde hem yönetenler hem de kurumlardan istifade edenler için daha öngörülebilir hale gelen kurumlar daha akılcı kararlar almakta ve kurum performanslarını arttırmaktadır.

Kıbrıs'ın tarihsel sürecinde 1570 yılından itibaren kurulmaya başlanan vakıflar günümüze kadar istenen oranda olmasa da gelebilmiş ve yenileri kurulmuştur. Bu nedenle Batı ülkelerinde de sürdürülebilirlik açısından yaygın bir şekilde Vakıflar örnek alınmıştır.

Sunumumuzda kurumsallaşmayı olumlu veya olumsuz yönde etkileyen etmenler ortaya konulacaktır.

ANAHTAR KELİMELER: Kalkınma, Sürüdürebilirlik, vakıf

---

⁴ Prof. Dr., Atatürk Öğretmen Akademisi Başkanı

Yurtdışında Yaşayan Kıbrıslı Türkler ve İkinci Dil Olarak Türkçe'nin Öğretilmesi Murad AKTUĞ⁵,**ÖZET**

“İkinci dil olarak Türkçe öğretimi genelde ülkemize yerleşen yabancı uyrukluların eğitimi ile ilişkilendirilir. Bu önemli bir noktadır. Ancak Türk soyundan geldiği ve kökeni Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olmakla birlikte artık Türkçeyi ana dili olarak kullanmayan önemli sayıda soydaşımızın varlığı da unutulmaması gereken bir başka önemli noktadır. Diasporadaki Kıbrıslı Türk topluluğu, tarihsel olarak adanın sosyo-politik yapısından ve ekonomik şartlardan kaynaklanan çeşitli nedenlerle yurtdışına göç etmiştir. Bu göç süreci özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanmış ve başta İngiltere olmak üzere birçok farklı ülkede büyük Kıbrıslı Türk topluluklarının oluşmasına yol açmıştır. Başta İngiltere, Avustralya, Kanada ve ABD olmak üzere yaklaşık 700,000 bin Kıbrıslı Türk'ün son iki nesil torunlarına anadili İngilizce olan bu ülkelerde Türkçeyi ikinci dil olarak da olsa öğretmek sosyo-politik açıdan çok önemli bir gereksinimdir. Dil, aile bireyleri arasında duygusal bağların kurulmasında ve sürdürülmesinde kritik bir rol oynar. Yurtdışında yaşayan Kıbrıslı Türk ailelerin çoğu, evde Türkçe konuşmaya devam etse de, çocuklar genellikle çevresel baskılar nedeniyle yaşadıkları ülkenin dilini daha fazla kullanırlar. Bu durum, nesiller arası iletişimde kopukluklara ve kültürel değerlerin aktarılmasında zorluklara yol açabilir. Kıbrıslı Türkler için Türkçe, sadece iletişim aracı olmanın ötesinde, kültürel bir sembol ve tarihsel bir mirası temsil eder. Bu yüzden, gençlere Türkçe öğretmek, onların kültürel kimliklerini ve aidiyet duygularını güçlendirmek için önemli bir araçtır. Çift dillilik bilişsel becerileri geliştirir ve farklı diller arasında geçiş yapma yeteneğini artırır. Bu beceriler, hem akademik başarıyı hem de iş yaşamında problem çözme yetilerini olumlu yönde etkiler. Bu nedenle, ikinci dil olarak Türkçenin öğretilmesi, sadece kültürel ve kimliksel nedenlerle değil, aynı zamanda pragmatik ve kariyer odaklı gerekçelerle de desteklenmelidir. Bu bağlamda, teknoloji çağında doğan alfa kuşağına yönelik olarak hazırlanacak öğretim programları, zenginleştirilmiş materyal içerikleri ve uygulamalarla yurt dışında yaşayan ve anadili Türkçe olmayan yeni nesil yurttaşlarımıza Türkçeyi öğretirken kimlik ve aidiyet duygularını da aşılacak, kültürel ve toplumsal bağlarını güçlendirecek uzun vadeli strateji ve programların hazırlanması üzerinde durulmalıdır.

⁵ KKTC MEB., KKTC MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Kapsamında Geleceğin Eğitiminin Şekillenmesinde Stratejik Planlamanın Değerlendirilmesi

XXX⁶,

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Kıbrıs'ta sürdürülebilir kalkınma amaçları kapsamında geleceğin eğitiminin şekillenmesinde stratejik planlamanın yerinin ve öneminin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Günümüz dünyasında küresel organizasyonları, dünya genelinde sürdürülebilir ve kapsayıcı bir geleceğin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Bu hedef doğrultusunda önde gelen bir örnek olan Birleşmiş Milletler, çeşitli faaliyetler ile mevcut ve gelecekteki sorunlara çözüm bulmayı ya da azaltmayı amaçlamaktadır. Birleşmiş Milletlerin bu amaçları, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları olarak adlandırılan kapsamlı bir çerçevede yer almaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, toplumsal, ekonomik ve çevresel alanlarda dönüşüm gerektiren bir çağrıyla yansıtılmaktadır. Bu bağlamda, geleceğin eğitiminin şekillenmesinde nitelikli eğitim sürdürülebilir kalkınma amaçlarında ön plana çıkmaktadır. Nitelikli eğitim, dünya genelinde hala önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada bir çok ülkede insanların, eğitimden sağlığa, istihdamdan siyasi katılıma kadar birçok alanda dezavantajlı konumdadır. Nitelikli eğitimin ortaya konulabilmesi için bir çok alanda insanların bir çok potansiyellerini tam anlamıyla kullanmalarını sağlama çabaları neticesinde hem adil bir toplumun oluşumu hem de sürdürülebilir kalkınmanın temel unsuru olarak kabul edilebilmektedir. İşte bu noktada, Birleşmiş Milletlerin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları devreye girmektedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de, bu evrensel amaçları benimseyen ve bu amaçları ulusal düzeyde hayata geçirmeye çalışan ülkelerden birisi olmak için eğitimde ciddi anlamda stratejik planlama kapsamında eylem planına geçmesi büyük önem arz etmektedir. Yapılması büyük önem arz eden bu eylem planının toplumun güçlenerek ülkenin kalkınmasını kapsamaktadır. Stratejik plan kapsamında yapılması gereken eylem planının amaçları içerisinde, yalnızca kadınların yaşam kalitesini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal yapıyı daha adil ve eşitlikçi bir şekilde dönüştürmek ve toplum bireylerini üretime, yaratıcılığa ve mutlu bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu çalışma, içerik analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sistemi, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çerçevesinde ele alınan amaçlar üzerine kurulmuştur. Çalışmada çocukların ücretsiz, hakkaniyetli ve kaliteli bir ilköğretim ve ortaöğretimi tamamlamalarının ve böylece ilgili ve etkili öğrenme çıktılarının elde edilmesinin sağlanması, ilköğretime hazır hale getirecek kaliteli okul öncesi eğitime erişimlerinin güvence altına alınması, erişilebilir ve kaliteli teknik eğitim, mesleki eğitim ve üniversiteyi kapsayan yüksek öğretime eşit biçimde erişimlerinin sağlanması, istihdam, insana yakışır işlerde çalışma ve girişimcilikğe yönelik teknik ve mesleki becerileri kapsayan ilgili becerilere sahip gençlerin ve yetişkinlerin sayısının önemli ölçüde artırılması, çocuklara, engellilere, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı eğitim olanaklarının yaratılması ve geliştirilmesi ve herkes için güvenli, şiddete dayalı olmayan, kapsayıcı ve etkili öğrenme ortamlarının oluşturulması, mesleki eğitim programlarını ve bilgi

⁶ KKTC xxx., KKTC xxx

ve iletişim teknolojileri programlarını, teknik programları, mühendislik programlarını ve bilimsel programları kapsayan yüksek öğrenim programlarına kayıt olanağı sunan bursların sayısının artırılması, öğretmen eğitimi için uluslararası işbirliğinin sağlanması aracılığıyla nitelikli öğretmen tedarikinin önemli ölçüde artırılması gibi konularda stratejik planlarını ve buna bağlı olarak eylem planlarını okul yöneticilerinin oluşturmalarında önemli derece de eksiklikleri olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle okul yöneticilerinin yaptıkları stratejik planlarında insanlığın sonsuz potansiyelini açığa çıkarma kapsamında yaşam boyu eğitimin stratejik planlarında yeteri kadar yer almadığı anlaşılmaktadır. Bunlara ilaveten Belediye Kütüphaneleri, müzeler, kurslar ve etkinliklere katılımın yaşlı yetişkinlerin günlük yaşamlarını aktif yaşlanma bağlamında; sosyal katılım, sağlık, yaşam memnuniyeti, emeklilikte üretime devam, kuşaklararası dayanışma ve sosyal sorumluluklar üzerinde okullar ile belediyelerin işbirliği içerisinde olması için stratejik planlarında önemli yer vermeleri gerektiği önerilebilir. Bu kapsamda yapılan inceleme ve değerlendirmelerde belediyelerin örgün eğitime katılımları, yönetmeliklerle belli sınırlamalara tabi tutulduğu, bu sınırlamalar sebebiyle örgün eğitimin dışında kalan bazı yaygın öğretim alanlarında çok az söz sahibi oldukları anlaşılmaktadır. Özellikle bu yaygın öğretim alanlarından halk eğitim merkezleri, sanat merkezleri, meslek edindirme-çıraklık kursları ve spor okullarına ağırlık verilmesi gerektiği söylenebilir. Bu kapsamda geleceği nasıl şekillendireceğini öğrenmek, barışın koşullarını anlamak ve hakim olmak, sağlıklı ve mutlu olmayı öğrenmek gibi konularda ayrıntılı eylem planlarına ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Ülkemizde yerel yönetimlerin eğitim odağındaki hizmetleri değerlendirildiğinde, örgün eğitime dair hizmetlerin bütünüyle merkezi yönetim kontrolünde olduğu görülmektedir. Merkezi yönetimden yerel yönetimlere bir yetki devrinin söz konusu olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin örgün eğitime dair sınırlı bir hareket alanı mevcuttur. Bu kapsamda 2030 Sürdürülebilir Kalkınma için Nitelikli hedeflerine göre ilk ve ortaöğretimde eğitime erişim, erken çocukluk eğitimi, nitelikli ve kapsayıcı yükseköğretim, mesleki teknik eğitim, girişimcilik ve istihdam, yoksulluk ve dezavantajlı çocuklar, nitelikli öğretmen gibi konularda stratejik planlama ve eylem planlarında ciddi anlamda yer verilmesi bu çalışmada önerilmektedir.

Ülkemizde stratejik planlama kapsamında oluşturulacak eylem planlarında özellikle aşağıda sunulan amaçlara mutlaka büyük önem ve değer verilmesi bu çalışmanın en önemli önerileri arasında yer almaktadır. Bunlar tüm bireylerin kapsayıcı ve nitelikli bir eğitime ve hayat boyu öğrenme imkanlarına erişimi sağlanarak düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş bireyler yetiştirilmesi, özgüven ve sorumluluk duygusu ile girişimcilik ve yenilikçilik özelliklerine sahip vatandaşlar yetiştirilmesi, demokratik değerleri ve milli kültürü özümsemiş, paylaşma ve iletişime açık, sanat ve estetik duyguları güçlü, teknoloji kullanımına yatkın, üretken ve mutlu bireyler yetiştirilmesi yönünde okul yöneticilerine stratejik planları ile eylem planlarını geliştirmeleri önerilmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Kapsamında Geleceğin Eğitiminin Şekillenmesinde Teknolojinin Önemi

XXXXX⁷,

ÖZET

Bu çalışma, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin geleceğin eğitiminin şekillenmesinde etkilerini değerlendirmek ve teknolojinin köprü rolünün ortaya konulması amacıyla. Eğitimin şekillenmesi bireysel ve toplumsal ihtiyaçların ulusal ve uluslararası alanların yansımalarının etkileri ile karşılanmasına bağlıdır. Bu bağlamda eğitimde istenilen hedeflere varılabilmesi adına, teknoloji kullanımının önemini anlamak ve yenilikçi eğitim teknolojilerini keşfetmek, eğitim teknolojilerinin güncel uygulamalarını öğrenmek, teknolojinin eğitim üzerindeki etkisini değerlendirmek ve gelecekteki potansiyel kullanımlarını keşfetmek son derece önemlidir. Bu nedenle, 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedefi, şimdi ve gelecekte herkes için sürdürülebilir, barışçıl, refah ve adil bir yaşam sağlamak ve eğitim, sağlık, sosyal koruma ve iş olanakları, iklim değişikliği ve çevre koruma olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda eğitimde özellikle teknoloji kullanımına dair uygulamalar ihtiyaçlar çerçevesinde geleceğe yön verebilecektir. Özellikle eğitimde teknolojinin rolü, teknolojik gelişmelerin sunumu ve öğrenci tartışmalarının durumlarının belirlenmesi, yenilikçi eğitim teknolojileri, teknoloji gösterimleri ve uygulamalı öğrenme, teknoloji ve pedagoji, teknolojinin pedagojik uygulamalara entegrasyonu üzerine çalışmalar üzerinde durulması önem kazanmaktadır. Bunlara ilaveten yapay zekanın eğitimde yeri ve öneminin aynı zamanda etik sürecin değerlendirilmesine bu çalışmada yer verilmiştir.

UNESCO'nun Dünya Bilimsel Bilgi ve Teknoloji Etiği Komisyonu (COMEST) (2019), yapay zekayı, algı, öğrenme, akıl yürütme, problem çözme, dil etkileşimi ve hatta özellikler dahil olmak üzere insan zekasının belirli işlevlerini taklit edebilen makineleri içeren bir şey olarak tanımladı. Bir başka deyişle yaratıcı çalışmalar üretmek denilebilmektedir (COMEST, 2019).

(AI), günümüzde eğitimdeki en büyük zorluklardan bazılarını ele alma, öğretme ve öğrenme uygulamalarında yenilik yapma ve sonuçta SKA 4'e doğru ilerlemeyi hızlandırma potansiyeline sahiptir. SKA4, eğitime adil ve kapsayıcı erişimi sağlamak için yapay zeka teknolojilerinin kullanıldığını vurgulamaktadır (UNESCO, 2019). Bu, öğretmenlerin genç nesillere sağladıkları bilgilerin aktarılmasındaki rolünün değiştirilmesi gerektiği anlamına gelir.

Üniversite yönetimi için yeni dijital teknolojileri entegre etmek ve açık bilime ivme kazandırmak büyük önem taşımaktadır. Değer odaklı yaklaşım – “dayanışma, refah ve sürdürülebilirlik” öğrenme ve öğretme süreçlerinin kalitesini artırmada gerekli bir adımdır. Bu nedenle, topluluklar için bilgi yaratımına ihtiyacımız olduğu açıktır.

⁷ KKTC xx., KKTC xxx

Üniversiteler toplumsal değişimin köprüsü haline gelmiştir. Üniversiteler araştırma, eğitim, yenilik ve kültür yoluyla ortak bilgi üretimi için açık, dönüştürücü bir alan sağlayacaktır.

Üniversiteler yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde işbirlikçi ve ağ bağlantılı kurumlar olarak nitelendirilmektedir. Ülkeler, kültürler ve sektörler arasında köprüler kurmak ve girişimcilik kültürünün yapay zeka ve teknolojilerle yaratılması büyük önem taşımaktadır. Böylelikle nesillerin kültürel miras farkındalığını artırması geleceğin eğitiminin şekillenmesinde son derece önemlidir.

Toplumlarda dijitalleşmeye dayalı dönüşüm, herkese hizmet sunmak için kapsayıcılığa ve erişilebilirliğe dayanmaktadır. Bu bakımdan işbirliği ve dayanışmaya dikkat ve saygı gibi temel değerlerin geliştirilmesi için evrensel eğitim ve değer eğitimi vazgeçilmez hale gelmektedir. Hümanizmi ortak gelecekler için yeniden çerçevelemek, sosyal eylemlerin ve temel değerlerin yönü haline gelmektedir. Bu noktada yapay zeka uygulama ve yaratma süreçlerinde kapsayıcılık ve etik vazgeçilmez unsurdur.

Eğitim küresel kolektif sorumluluk olarak düşünülebilir. Bu temel fikirler, müzakere, iletişim, karşılıklı destek ve işbirliği yoluyla birlikte eylemler oluşturma konusunda odaklanılmasını ışık tutmaktadır.

Geleceğin eğitiminin şekillenmesinde, öğrenme ve öğretmede öğrenci katılımı ile uygulamalara yer vermek, teknolojiyi ihtiyaçlar temelinde kullanmak temel adımlardandır. Öğrencileri yaratıcı ve eleştirel düşünenler, problem çözücüler ve yaşam boyu öğrenme için donanımlı aktif ve sorumlu vatandaşlar olarak yetiştirmek geleceğin eğitiminin şekillenmesinde temel odaktır. Bu bağlamda, küresel vatandaşlığın eğitime entegrasyonu ile kültürlerin tanınmasına, bireylerin, öğrenenlerin kendi değerlerini öğrenerek başka kültür değerlerini de içselleştirmesinin dayanışma kültürü oluşturulmasında önemi büyüktür. Bu noktada, yapay zeka uygulama örneklerinin dikkate alınarak kültür paylaşımı noktasında önemini vurgulamak gerekmektedir. Yapay zeka yazılımlarının insan etkileşimini dikkate alarak, etik kurallar çerçevesinde yürürlükte olması aynı zamanda yapay zeka temelinde yapılan eğitimlerde, öğretmen, öğrenci rollerinin farkındalığının artırılması olmazsa olmaz kriterlerdendir.

Meslektaşlar arası etkileşim ve işbirlikçi süreçlerin yaratılması geleceğin eğitiminin şekillenmesinde önemlidir. Araştırma ve açık Bilim, araştırmayı herkes için erişilebilir kılmak ve bununla birlikte, yenilikçilik, girişimcilik vizyonunun eğitime entegrasyonu kaçınılmazdır. Toplumsal zorlukların üstesinden gelmek için disiplinlerarası yaklaşımlar daha iyi kullanılmalıdır.

ÖZET

“İkinci Bu çalışmanın amacı Kıbrıs'ta sürdürülebilir kalkınma amaçları kapsamında geleceğin eğitimin şekillenmesinde stratejik planlamanın yerinin ve öneminin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Günümüz dünyasında küresel organizasyonları, dünya genelinde sürdürülebilir ve kapsayıcı bir geleceğin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Bu hedef doğrultusunda önde gelen bir örnek olan Birleşmiş Milletler, çeşitli faaliyetler ile mevcut ve gelecekteki sorunlara çözüm bulmayı ya da azaltmayı amaçlamaktadır. Birleşmiş Milletlerin bu amaçları, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları olarak adlandırılan kapsamlı bir çerçevede yer almaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, toplumsal, ekonomik ve çevresel alanlarda dönüşüm gerektiren bir çağrıyı yansıtmaktadır. Bu bağlamda, geleceğin eğitiminin şekillenmesinde nitelikli eğitim sürdürülebilir kalkınma amaçlarında ön plana çıkmaktadır. Nitelikli eğitim, dünya genelinde hala önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada bir çok ülkede insanların, eğitimden sağlığa, istihdamdan siyasi katılıma kadar birçok alanda dezavantajlı konumdadır. Nitelikli eğitimin ortaya konulabilmesi için bir çok alanda insanların bir çok potansiyellerini tam anlamıyla kullanmalarını sağlama çabaları neticesinde hem adil bir toplumun oluşumu hem de sürdürülebilir kalkınmanın temel unsuru olarak kabul edilebilmektedir. İşte bu noktada, Birleşmiş Milletlerin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları devreye girmektedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de, bu evrensel amaçları benimseyen ve bu amaçları ulusal düzeyde hayata geçirmeye çalışan ülkelerden birisi olmak için eğitimde ciddi anlamda stratejik planlama kapsamında eylem planına geçmesi büyük önem arz etmektedir. Yapılması büyük önem arz eden bu eylem planının toplumun güçlenerek ülkenin kalkınmasını kapsamaktadır. Stratejik plan kapsamında yapılması gereken eylem planının amaçları içerisinde, yalnızca kadınların yaşam kalitesini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal yapıyı daha adil ve eşitlikçi bir şekilde dönüştürmek ve toplum bireylerini üretime, yaratıcılığa ve mutlu bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu çalışma, içerik analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sistemi, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çerçevesinde ele alınan amaçlar üzerine kurulmuştur. Çalışmada çocukların ücretsiz, hakkaniyetli ve kaliteli bir ilköğretim ve ortaöğretimi tamamlamalarının ve böylece ilgili ve etkili öğrenme çıktılarının elde edilmesinin sağlanması, ilköğretime hazır hale getirecek kaliteli okul öncesi eğitimine erişimlerinin güvence altına alınması, erişilebilir ve kaliteli teknik eğitim, mesleki eğitim ve üniversiteyi kapsayan yüksek öğretime eşit biçimde erişimlerinin sağlanması, istihdam, insana yakışır işlerde çalışma ve girişimcilğe yönelik teknik ve mesleki becerileri kapsayan ilgili becerilere sahip gençlerin ve yetişkinlerin sayısının önemli ölçüde artırılması, çocuklara, engellilere, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı eğitim olanaklarının yaratılması ve geliştirilmesi ve herkes için güvenli, şiddete dayalı olmayan, kapsayıcı ve etkili öğrenme ortamlarının oluşturulması, mesleki eğitim programlarını ve bilgi ve iletişim teknolojileri programlarını, teknik programları, mühendislik programlarını ve bilimsel programları kapsayan yüksek öğrenim programlarına kayıt olanağı sunan bursların sayısının artırılması, öğretmen eğitimi için uluslararası işbirliğinin sağlanması aracılığıyla nitelikli öğretmen tedarikinin önemli ölçüde artırılması gibi konularda stratejik planlarını ve buna bağlı olarak eylem planlarını okul yöneticilerinin oluşturmalarında önemli derece de eksiklikleri olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle okul yöneticilerinin yaptıkları stratejik planlarında insanlığın sonsuz potansiyelini açığa çıkarma kapsamında yaşam boyu eğitimin stratejik planlarında yeteri kadar yer almadığı anlaşılmaktadır. Bunlara ilaveten Belediye Kütüphaneleri, müzeler, kurslar ve etkinliklere katılımın yaşlı yetişkinlerin günlük yaşamlarını aktif yaşlanma bağlamında; sosyal katılım, sağlık, yaşam memnuniyeti, emeklilikte üretime devam, kuşaklararası dayanışma ve sosyal sorumluluklar üzerinde okullar ile belediyelerin işbirliği içerisinde olması için stratejik planlarında önemli yer vermeleri gerektiği önerilebilir. Bu kapsamda yapılan inceleme ve değerlendirmelerde belediyelerin örgün eğitime katılımları, yönetmeliklerle belli

⁸ KKTCxx., KKTC xx

sınırlamalara tabi tutulduğu, bu sınırlamalar sebebiyle örgün eğitimin dışında kalan bazı yaygın öğretim alanlarında çok az söz sahibi oldukları anlaşılmaktadır. Özellikle bu yaygın öğretim alanlarından halk eğitim merkezleri, sanat merkezleri, meslek edindirme-çıraklık kursları ve spor okullarına ağırlık verilmesi gerektiği söylenebilir. Bu kapsamda geleceği nasıl şekillendireceğini öğrenmek, barışın koşullarını anlamak ve hakim olmak, sağlıklı ve mutlu olmayı öğrenmek gibi konularda ayrıntılı eylem planlarına ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Ülkemizde yerel yönetimlerin eğitim odağındaki hizmetleri değerlendirildiğinde, örgün eğitime dair hizmetlerin bütünüyle merkezi yönetim kontrolünde olduğu görülmektedir. Merkezi yönetimden yerel yönetimlere bir yetki devrinin söz konusu olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin örgün eğitime dair sınırlı bir hareket alanı mevcuttur. Bu kapsamda 2030 Sürdürülebilir Kalkınma için Nitelikli hedeflerine göre ilk ve ortaöğretimde eğitime erişim, erken çocukluk eğitimi, nitelikli ve kapsayıcı yükseköğretim, mesleki teknik eğitim, girişimcilik ve istihdam, yoksulluk ve dezavantajlı çocuklar, nitelikli öğretmen gibi konularda stratejik planlama ve eylem planlarında ciddi anlamda yer verilmesi bu çalışmada önerilmektedir.

Ülkemizde stratejik planlama kapsamında oluşturulacak eylem planlarında özellikle aşağıda sunulan amaçlara mutlaka büyük önem ve değer verilmesi bu çalışmanın en önemli önerileri arasında yer almaktadır. Bunlar tüm bireylerin kapsayıcı ve nitelikli bir eğitime ve hayat boyu öğrenme imkanlarına erişimi sağlanarak düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş bireyler yetiştirilmesi, özgüven ve sorumluluk duygusu ile girişimcilik ve yenilikçilik özelliklerine sahip vatandaşlar yetiştirilmesi, demokratik değerleri ve milli kültürü özümsemiş, paylaşım ve iletişime açık, sanat ve estetik duyguları güçlü, teknoloji kullanımına yatkın, üretken ve mutlu bireyler yetiştirilmesi yönünde okul yöneticilerine stratejik planları ile eylem planlarını geliştirmeleri önerilmektedir.

ÖZET

Dil öğretimi, yabancı bir dili etkin bir şekilde öğretmek amacıyla farklı yöntemlerin ve tekniklerin kullanıldığı kapsamlı bir süreçtir. Bu süreçte kullanılan yöntemler, öğrencilerin ihtiyaçları, dil öğrenme hedefleri ve eğitim ortamlarına göre çeşitlenmektedir. Günümüzde hem geleneksel hem de modern yaklaşımların harmanlanmasıyla dil öğretimi daha etkili ve öğrenci merkezli hale getirilmektedir. Özellikle yabancılara dil öğretimi, kültürel farklılıklar ve dilin kendine özgü yapısı sebebiyle karmaşık bir süreçtir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan yöntemlerden ilki, iletişimsel yaklaşımdır. Bu yöntem, öğrencilerin dilin günlük hayatta nasıl kullanıldığını kavramalarına odaklanır. Diyaloglar, rol oyunları ve grup çalışmaları ile öğrenciler dili aktif olarak kullanarak öğrenirler. İkinci olarak görev temelli dil öğretimi, öğrencilerin gerçek yaşam senaryolarında dili kullanmalarını teşvik eder. Bu yaklaşım, öğrencilerin dil becerilerini geliştirirken aynı zamanda problem çözme yetilerini de güçlendirir.

Dil öğretiminde görsel-işitsel materyallerin kullanımı, dinleme ve anlama becerilerini desteklemek için oldukça etkilidir. Videolar, filmler ve müzik gibi materyaller öğrencilerin ilgisini çeker ve öğrenme sürecini daha eğlenceli hale getirir. Dijital öğrenme araçları ve uygulamalar ise, öğrencilerin kendi hızlarında ve öğrenme tarzlarına uygun bir şekilde ilerlemelerine imkan tanır. Bu durum, dil öğrenimini daha esnek ve erişilebilir kılar. Dil öğretiminde kültürel entegrasyon da önem taşır. Türkçeyi yabancı öğrencilere öğretirken, aynı zamanda Türk kültürünü ve değerlerini tanıtmak, öğrencilerin dili daha anlamlı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olur. Böylelikle öğrenciler sadece dil bilgisi kurallarını öğrenmekle kalmaz, aynı zamanda Türk kültürel bağlamını da tanır ve dilde daha doğal bir akıcılık kazanır. Dil öğretiminde kullanılan yöntemlerin çeşitliliği, öğrencilerin farklı öğrenme stillerine ve ihtiyaçlarına yanıt verme açısından büyük önem taşır. İletişimsel ve görev temelli yaklaşımlar sayesinde öğrenciler, dilin sadece yapısal yönlerini değil, aynı zamanda günlük hayatta kullanımlarını da öğrenirler. Buna ek olarak, sınıf içinde uygulanan etkinliklerin yanı sıra öğrencilerin sınıf dışında da dili kullanmalarını teşvik eden ödevler ve projeler öğrenme sürecini destekler. Ayrıca, teknolojinin sağladığı interaktif öğrenme uygulamaları sayesinde dil öğretimi daha dinamik hale gelir. Öğrenciler, dijital platformlar ve uygulamalar üzerinden dil becerilerini pekiştirme imkanı bulur, bu da öğrenme sürecine daha fazla katılım sağlar. Öğrencilere dil öğretirken kültürel içeriklerin de tanıtılması, onların sadece dil becerilerini değil, aynı zamanda kültürel farkındalıklarını da geliştirmelerine olanak tanır. Sonuç olarak, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan bu yöntemler, öğrencilerin hem dilsel hem de kültürel yeterliliklerini artırmayı hedeflemektedir. İletişimsel yaklaşım, görev temelli öğrenme, görsel-işitsel materyallerin kullanımı ve kültürel entegrasyon gibi yöntemlerin bir arada kullanılması, öğrencilerin Türkçeyi daha etkili bir şekilde öğrenmelerine olanak tanır.

ANAHTAR KELİMELEER: yabancılara dil öğretimi, türkçe öğretimi, iletişim yöntemi, kültürlerarası eğitim, interaktif öğrenme, dil becerileri.

⁹ Dr. , Ankara Üniversitesi TÖMER, spiriyeva@hotmail.com

¹⁰ Doç. Dr., Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, spiriyeva@hotmail.com

ÖZET

Abstract. In the era of New Uzbekistan's rapid development and the foundations of the Third Renaissance, significant work is underway across the country to preserve both tangible and intangible cultural heritage, protect ethnic traditions, instill national and universal values in young people, establish and strengthen productive international relations in the cultural sector, and treat national culture as an essential part of world heritage. Efforts are also being made to reinforce the material and technical bases supporting this heritage. In April 2021, a presidential decree established the Cultural Heritage Agency, which was formed under the Ministry of Culture by merging the Cultural Heritage Department with the Center for the Study of Uzbekistan’s Cultural Treasures Abroad. According to the decree, the Cultural Heritage Agency is designated as the responsible body for projects aimed at protecting Uzbekistan’s immovable tangible cultural assets, with funding provided by the State Budget. Among the initiatives aimed at advancing national culture, the “World Society for the Study, Preservation, and Promotion of Uzbekistan's Cultural Heritage” (WOSCU) plays a significant role. Established in 2018 with participation from over 300 scholars from 40 countries, the society was formally registered by UNESCO in 2019 and later opened a representative office in Tashkent. Each year, the organization hosts an International Congress and other regular events and publishes books and albums on Uzbekistan’s cultural heritage. By 2024, WOSCU had produced 61-70 volumes in the “Cultural Heritage of Uzbekistan” series. In enhancing national spiritual values, the Presidential Decree “On Additional Measures for the Protection, Scientific Study, and Promotion of Intangible Cultural Heritage” (Decree No. PQ-405, dated December 25, 2023) has been of significant importance. The decree sets goals to improve activities related to protecting, studying, and promoting intangible cultural heritage in Uzbekistan, broadly showcasing national values and advancing the “Uzbekistan – 2030” strategy.

Since gaining independence, the recognition by UNESCO of many of our customs and traditional art forms as invaluable treasures of humanity’s spiritual heritage has become a significant historical achievement. Uzbekistan’s 15 elements of cultural heritage—including Boysun’s oral folklore, the classical music of “Shashmaqom,” “Navruz” and “Katta Ashula,” Askiya, Uzbek pilaf, Atlas textiles, Lazgi dance, miniature art, the bakhshi tradition, silk weaving, Nasreddin Afandi tales, Uzbek pottery, Iftar customs, and the art of book illumination (tazhib)—have been listed as intangible cultural treasures of humanity. This recognition further affirms the ancient and profound spiritual and cultural legacy of our nation. These values are now regarded internationally as integral parts of humanity's cultural heritage, elevating the appreciation and global promotion of these intangible cultural traditions. Biyukxitoy devori..

ANAHTAR KELİMELER: uzbek intangible culture, heritage, world recognition, reforms, quality, values, folk pedagogy

---

¹¹ Prof. Dr. , National Institute of Art and Design named after Kamoliddin Behzod Uzbekistan. ulgurepla@gmail.com

Personality Theory In World Psychology

Nilufar Tursunbaevna MIRZAEVA¹²,

ÖZET

In World psychology, various theories have been created about the maturation of an individual, his development, and researchers take different positions in the study of human personality and have a specific approach to highlighting the essence of the problem. Among the theories in question are biogenetic, sociogenetic, psychogenetic, cognitive, psychoanalytic, behaviorist, among others.

In the science of General Psychology, the laws of the formation and development of personality and their mechanisms are studied. In this regard, a different definition of the individual has been given by psychologists, and its structure has been conceived in its own way. Below is a quote from the analysis of the definitions presented by the authors. A.G.Kovalyov believes that a person is a subject of both the object and the object of social relations. A.N.Leontev takes a different approach to this issue and gives it such a definition: a person is a subject of activity. K.K.According to Platonov's interpretation, a person is called a person who understands his role in society, is a competent, fit member of society for the winter. It was S who tried to deepen the essence of the problem.L.By Rubinstein's definition, an individual is a complex of internal conditions that change the direction of external influences. In the science of psychology, close-knit, but mutually distinguishing concepts are used, the eunuch is a person, a person, an individualist. It is advisable to more accurately interpret their essence, analyze the psychological nature of each one. The main functions of intelligence consist of organization (regularity) and adaptation (adaptation, acclimatization), and are referred to as functional invariance of intelligence.

Later, the ranks of those who dealt with this issue began to expand. Therefore, the personality structure, scientific resource, has a certain degree of discrepancy in the approach to the specificity of development. When reflecting on the development of personality in the current period, it is advisable to divide the scientific views of scientists into certain groups and then reveal their essence.

Thus, theories of the development of personality with a number of thorough scientific and methodological foundations have been developed by psychologists of world countries. Most of them serve as a certain contribution to the disclosure of the laws of personality formation in ontogenesis, are widely used in solving practical and theoretical problems.

ANAHTAR KELİMELER: Psychology, theory, science, structure, personality, object, and subject.

---

¹² Prof. Dr. , Tashkent State Technical University named after Islam Karimov. mirzaevanilufar241@ gmail.com

World View - A Social-Philosophical Phenomenon

Sevara Axmedovna AXRAROVA¹³,

ÖZET

The worldview has a socio-historical character. In this respect, each era, each generation, each social group has its own worldview. On these grounds, it can be said that a worldview allows people to creatively approach new problems on the agenda, relying on certain beliefs, anticipating the prospects of Science and society.

The structure of the worldview includes, from intuition, perception and imagination, formed as an emotional and mental perception of being, logically processed in theoretical thinking: mythological, religious, philosophical, political, legal, moral, aesthetic, artistic and scientific knowledge, point of view, beliefs and beliefs. The worldview, at the same time, includes simple vital-practical skills and skills in the everyday life of kishilaming, their guidance on knowledge and assessment, beliefs and beliefs, intentions and goals, the highest dreams and expectations, the sum of their practical and scientific knowledge, as well as superstitious, mythical, non-scientific point of view in people, negative, reactionary views. A worldview is not a simple sum of the above enumerations, but their logical unity. As part of the worldview, each of these elements, together with having its own characteristics, forms a whole in its holistic system and expresses a common meaning. As everyone grows up in the process of their life activity, a certain worldview also begins to form and find content. With its arrival in a certain stable form, a person begins to form as a person.

The worldview has its own succession and continuity. It is very important to learn the worldview of the generations who lived in each period of history and master their positive aspects. After all, the heritage of worldviews created by past generations acts as a spiritual ground in the formation of a new generation of worldviews.

With the development of society, the practical and theoretical cognitive activity of a person, well, the worldview, also improves. Looking at the history of mankind, we will witness its worldview, that is, its development from a superficial, simple, limited understanding of the world, towards its mythological, religious and philosophical stages. With the development of society, the practical and theoretical cognitive activity of a person develops, new and new historical forms of the worldview appear. In this, the worldview develops from a simple, everyday mind to mythological, religious and philosophical worldviews..

ANAHTAR KELİMELER: worldview, social consciousness, philosophy, personality, concept.

---

¹³ Prof. Dr. , Tashkent State Technical University. mirzaevanilufar241@ gmail.com

Principles Of Labor Protection And Compliance With It

Kamolaxon Baxadirovna KARIMOVA¹⁴,

ÖZET

The main task of the labor Security Service is to eliminate the causes of injuries and other misfortunes that occur in production and maintain control over the improvement of working conditions of the organization's administration to employees, to constantly improve the means of Labor security and protection based on the introduction of scientific and technical achievements, to develop and introduce organizational and technical and sanitary measures aimed at

One goal of the labor security management system is to increase the attention of workers and employees to the provisions of the Labor Protection Act, determine the single, correct solution to creating a healthy and safe working environment, and recommend its implementation in production.

Labor security management is carried out on the basis of the preparation and implementation of a system of a number, organizational, technical and sanitary-hygienic and economic activities.

Principles and methods play a heuristic and methodological role in the structure of the general theory of security.

Principles are ideas, thoughts, general concepts and general rules.

Style is general the path that comes from the rules and leads to the goal is a way to achieve the goal.

Principles that provide security. The principles of security are different, which can be divided into groups such as orienteering, technical, organizational, management.

Orienteering principles include worker activity, humanism of activity, operator exchange, classification, risk elimination, systematization, risk reduction.

Examples of technical principles are blocking, vacuuming, hermetizing, remote protection, pressure protection, stuttering, use of empty (weak) zveno, shielding.

Organizational principles are divided into such types as time protection, information, use of stock, non-coordination, normalization, Personnel Selection, sequence setting, ergonomic.

Management principles can consist of adequacy, control, reverse bonding, accountability, planning, incentives, management, efficiency.

The sole purpose of the labor safety management system is to increase the attention of workers and employees to labor protection laws, to determine the only correct solution for creating a healthy and safe working environment, and to recommend its implementation in production.

ANAHTAR KELİMELER: labor security, principle, task, human, labor protection, worker.

---

¹⁴ Doç.Dr., Tashkent State Technical University. mirzaevanilufar241@ gmail.com

Synergetics And The Synergetic Landscape Of The World

Zulfiya Solijanovna ARIPOVA¹⁵,

ÖZET

This article is devoted to the issue of the "philosophical foundations" of synergetics. Synergetics as a new teaching aims to study the general laws and principles of self-government. He studies the principles of the manifestation of the process of self-government in physical, chemical, biological, techno-economic, philosophical, social and other fields as a global evolutionary direction. To improve the quality of education, it becomes important to use new scientific methods in the educational process and introduce them into the teaching of nanotechnology in medical materials science.

To highlight these tasks in a popular way, this article was created. It is known that one of the modern methods of philosophy is the synergetic method. Synergetics studies the mechanisms and laws of self-organization as a universal component of the progress process. This universality is so important for the theory of self-organization that one of the researchers of synergetics, G. Haken, connects the main question of this science with it. "Why, he writes, when systems, by their nature consisting of various components – electrons, atoms, molecules, photons, cells, animals or even humans - are formed by themselves, obeying the same principle, should form structures, electrical vibrations, animal populations or social groups in in a certain order?"

Synergetics asserts the following idea of dialectics – each object is inextricably linked to the various processes that surround it, as a result of the general interconnection of phenomena in the universe, while the other part consists of systems. Each component of the object will be present in interaction with other components and the outside world. For this reason, each component will have a unique system of individual connections, which means that it will have a specific movement and internal mobility, and as a result there will be a tendency to internal self-differentiation of the object. At the same time, one integral object affects its parts while maintaining a single whole, so that there is a tendency for internal self-integration of the object.

ANAHTAR KELİMELEER: labor security, principle, task, human, labor protection, worker.

---

¹⁵ Doç.Dr., Andijan Machine-Building Institute. zulfiyaxonaripova@gmail.com

KKTC'deki Sınıf Öğretmeni Adaylarının Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanma Yeterlilikleri ile Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Beril ÖZAY¹⁶, Hülya ŞENOL¹⁷,

ÖZET

Bu araştırmada, KKTC'deki sınıf öğretmeni adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma yeterlilikleri ile bilgi ve iletişim teolojilerine karşı tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Nicel araştırma yöntemlerinden, genel tarama modeline göre tasarlanan araştırmanın evreni 2023-2024 eğitim-öğretim yılında KKTC'de sınıf öğretmenliği okuyan 920 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Rastgele örneklem yöntemini uygulanarak 282 sınıf öğretmeni adayına ulaşılmıştır. Veri toplama araçları olarak, kişisel bilgi formu, öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma yeterlilikleri ölçeği ve öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verileri Statistical Package for Social Sciences SPSS 25 yazılımıyla analiz edilmiştir. Yeterlilik Ölçeği ve Tutum Ölçeği puanlarının normal dağılıma uyma durumu için Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları verilmiş olup, verilerin normal dağılmadığı belirlenmiştir. Araştırmada veriler normal dağılım göstermediğinden dolayı Non-parametrik hipotez testleri uygulanmıştır. Verilerin analizlerinde iki grup karşılaştırılırken Mann-Whitney-U analizi, ikiden fazla grup karşılaştırılırken Kruskal-Wallis-H analizi kullanılmıştır. Yeterlilik Ölçeği ve Tutum Ölçeği puanları arasındaki ilişkiler Spearman's korelasyon analiziyle belirlenmiş ve regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan bu analizlerin sonucunda; Sınıf öğretmeni adaylarının Yeterlilik Ölçeği ve Tutum Ölçeği güvenilirliği için Cronbach Alfa testi yapılmış ve alfa katsayıları Yeterlilik Ölçeğinin 0.983, Tutum Ölçeğinin ise 0.959 bulunmuştur. Yapılan çalışmada, sınıf öğretmeni adaylarının BİT tutumları ile BİT yeterlilikleri arasındaki ilişkide BİT'e yönelik tutumlarının yükseldikçe, BİT yeterliliklerinde artış olduğunu göstermektedir. Bu sonuca göre, KKTC'de öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının BİT tutumlarındaki artışın, BİT yeterlilik düzeyindeki artışa pozitif etki yaparak olumlu düzeyde etkilediği söylenebilir. Bu da ileride öğretmen olacak adayların eğitim camiasına olumlu katkılar sağlayacağı anlamına gelmektedir. Nitekim KKTC'de öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının BİT tutumlarındaki artışın, BİT yeterlilik düzeyindeki artışı pozitif yönde etkilemesi, gelecek neslin eğitimi için umutlandırıcı olacağını düşündürmektedir. BİT'den eğitimde daha fazla faydalanmak ve pratikte kullanıcı sayısını artırmak için üniversitelerde yetişen öğretmen adaylarının öğretim programlarında teorik eğitimlerin yansırı uygulamalı eğitimlere daha fazla yer verilebilir. Böylelikle öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini eğitsel amaçlı kullanma düzeylerinin arttırılabilmesi için eğitim programlarına entegre edilebilmesi yönünde çalışmalar yapılabilir.

ANAHTAR KELİMELEER: Kıbrıs Türk eğitim sistemi, Azerbaycan eğitim sistemi, karşılaştırmalı eğitim, eğitim yönetimi, eğitimde işbirliği, girişimcilik.

¹⁶ Uzman, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, berilozay04@gmail.com

¹⁷ Doç. Dr., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, hulya.senol@kstu.edu.tr

Türk Cumhuriyetlerinden Azerbaycan Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması

Nazmiye HAZAR¹⁸, Gamze KONDOZ¹⁹,

ÖZET

Bu araştırmada, KKTC'deki sınıf öğretmeni adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma yeterlilikleri ile bilgi ve iletişim teolojilerine karşı tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Nicel araştırma yöntemlerinden, genel tarama modeline göre tasarlanan araştırmanın evreni 2023-2024 eğitim-öğretim yılında KKTC'de sınıf öğretmenliği okuyan 920 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Rastgele örneklem yöntemini uygulanarak 282 sınıf öğretmeni adayına ulaşılmıştır. Veri toplama araçları olarak, kişisel bilgi formu, öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma yeterlilikleri ölçeği ve öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verileri Statistical Package for Social Sciences SPSS 25 yazılımıyla analiz edilmiştir. Yeterlilik Ölçeği ve Tutum Ölçeği puanlarının normal dağılıma uyma durumu için Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları verilmiş olup, verilerin normal dağılmadığı belirlenmiştir. Araştırmada veriler normal dağılım göstermediğinden dolayı Non-parametrik hipotez testleri uygulanmıştır. Verilerin analizlerinde iki grup karşılaştırılırken Mann-Whitney-U analizi, ikiden fazla grup karşılaştırılırken Kruskal-Wallis-H analizi kullanılmıştır. Yeterlilik Ölçeği ve Tutum Ölçeği puanları arasındaki ilişkiler Spearman's korelasyon analiziyle belirlenmiş ve regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan bu analizlerin sonucunda; Sınıf öğretmeni adaylarının Yeterlilik Ölçeği ve Tutum Ölçeği güvenilirliği için Cronbach Alfa testi yapılmış ve alfa katsayıları Yeterlilik Ölçeğinin 0.983, Tutum Ölçeğinin ise 0.959 bulunmuştur. Yapılan çalışmada, sınıf öğretmeni adaylarının BİT tutumları ile BİT yeterlilikleri arasındaki ilişkide BİT'e yönelik tutumlarının yükseldikçe, BİT yeterliliklerinde artış olduğunu göstermektedir. Bu sonuca göre, KKTC'de öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının BİT tutumlarındaki artışın, BİT yeterlilik düzeyindeki artışa pozitif etki yaparak olumlu düzeyde etkilediği söylenebilir. Bu da ileride öğretmen olacak adayların eğitim camiasına olumlu katkılar sağlayacağı anlamına gelmektedir. Nitekim KKTC'de öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının BİT tutumlarındaki artışın, BİT yeterlilik düzeyindeki artışı pozitif yönde etkilemesi, gelecek neslin eğitimi için umutlandırıcı olacağını düşündürmektedir. BİT'den eğitimde daha fazla faydalanmak ve pratikte kullanıcı sayısını artırmak için üniversitelerde yetişen öğretmen adaylarının öğretim programlarında teorik eğitimlerin yansırı uygulamalı eğitimlere daha fazla yer verilebilir. Böylelikle öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini eğitsel amaçlı kullanma düzeylerinin arttırılabilmesi için eğitim programlarına entegre edilebilmesi yönünde çalışmalar yapılabilir.

ANAHTAR KELİMELEER: Bilgi ve iletişim, öğretmen adaylıları, teknoloji, tutum, yeterlilik.

¹⁸ Uzman, KKTC MEB Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü, nazmiyehazar86@yahoo.com

¹⁹ Uzman, KKTC MEB Milli Eğitim Denetleme Ve Yönlendirme Kurulu, gamzekondor@gmail.com

Eğitim Alanında Kırgız-Türk ilişkilerinde Gelenen Aşama Gulnora Anarbaeva ²⁰,**ÖZET**

Bu makale, eğitim alanında Kırgız-Türk ilişkilerinin gelenen aşamada kapsamlı bir analizini sunmaktadır. Araştırma, işbirliğinin tarihsel kökenleri, modern etkileşim biçimleri, politik ve ekonomik faktörlerin eğitim bağlarının gelişimi üzerindeki etkisi de dahil olmak üzere çok çeşitli konuları kapsamaktadır. Yazar, ikili işbirliği çerçevesinde uygulanan eğitim programlarını analiz etmekte ve bunların etkililiğini de değerlendirmektedir. Kırgızistan'da Türk eğitimiyle ilgili kamuoyunun incelenmesine ve bu alanda işbirliğinin daha da geliştirilmesine yönelik zorluklara ve beklentilere özel önem verilmektedir.

Bu çalışma Kırgızistan'da yükseköğretimin gelişmesinde Türk üniversitelerinin rolünü analiz etmektedir. Yazar, Türk üniversitelerinin varlığının eğitimin kalitesini, Kırgız öğrencilerin yüksek öğrenime erişimini ve ülkenin entelektüel seçkinlerinin oluşumunu nasıl etkilediğini araştırıyor. Çalışmada akademik hareketlilik, uluslararası akreditasyon ve Türk üniversiteleri ile Kırgız devlet üniversiteleri arasındaki işbirliği gibi konular inceleniyor. Makalede, üzerinde iki kardeş devletin ortak tarihi, kültürü, dili ve dininin temeli büyük bir tu ailesi. Kırgızistan ve Türkiye bunun kanıtıdır. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan yirmi yılda faaliyet göstermektedir. Bugün, bu üniversite Kırgız Cumhuriyeti'nde uluslararası ve ulusal sıralamada önde gelen üniversitelerinden biridir. Türkiye, Rusya, Japonya, ABD, Çin, Fransa, İngiltere, Kıbrıs, Hindistan, Kazakistan, Moğolistan ve Kırgızistan'daki üniversiteler arasında alan eğitimi alanında 52 anlaşma bulunmaktadır. Kırgızistan'ın bağımsızlık döneminde Kırgız Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında eğitim alanında ilişkiler, ikili işbirliğinin en önemli yönlerinden birini temsil etmektedir. Kırgızistan, 1991 yılında bağımsızlığını kazandığından bu yana, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu çeşitli ülkelerle aktif olarak dış ilişkiler kuruyor ve bu, ülkenin eğitim sisteminin desteklenmesinde önemli bir rol oynuyor. Eğitim alanındaki işbirliği yalnızca kültürel alışverişe değil, aynı zamanda iki devlet arasındaki stratejik bağların güçlenmesine de katkıda bulundu.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Kırgızistan, eğitim sisteminde reform yapma, onu yeni koşullara ve standartlara uyarlama ihtiyacı da dahil olmak üzere çok sayıda ekonomik ve sosyal zorlukla karşı karşıya kaldı. Kırgızistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkelerden biri olan Türkiye, eğitim programlarının geliştirilmesine yardım teklifinde bulundu. Bu yardım, şu anda geçiş sürecinde olan Kırgızistan için önemliydi. İşbirliğinin ana vurgusu, Türk dilinin, biliminin ve teknolojisinin desteklenmesinin yanı sıra eğitim uygulamalarının değişimi üzerine yapıldı. 30 yılı aşkın bağımsızlığı boyunca Türkiye ile eğitim alanındaki işbirliği Kırgızistan'a gözle görülür sonuçlar vermiş ve daha verimli bir ortaklığın temelini oluşturmuştur.

ANAHTAR KELİMELEER: modern sahne, eğitim programları, kültürel alışveriş *eğitim projeleri, kültürel özellikleri

²⁰ Doç.Dr., State University named after B. Osmonov, doctorjasu@mail.ru

Öğretmen Algılarına Göre Okul İdarecilerinin Liderlik Stili Davranışları ve Performanslarının Değerlendirilmesi

Davut ATALAY²¹,

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İlköğretim Okullarında Görev Yapan Okul İdarecilerinin öğretmen algılarına göre sergiledikleri Liderlik Stilleri ve Performanslarını incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda ilköğretim öğretmenlerinin yöneticilerin liderlik stili ve performansları hakkındaki algılarının sosyo demografik özelliklerine göre (cinsiyet, hizmet yılı, branş, öğrenim durumu ve okul öğretmen sayısı) anlamlı farklılaşım farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Tarama modeli kullanılarak yürütülen araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim öğretim yılında 'Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı' bünyesinde aktif olarak görev yapan ilköğretim öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma evreninde 1501 ilköğretim öğretmeni bulunmakta olup çalışmanın örneklemini oluşturan öğretmen sayısı 360'tır. Örneklem, seçkisiz örneklem yöntemi ile elde edilmiştir. Öğretmenlere uygulanan anketin birinci bölümünde öğretmenlerin sosyodemografik özelliklerini belirlemek için soruları içeren "Kişisel Bilgi Formu", ikinci bölümünde ilköğretim okullarında görev yapan okul idarecilerinin liderlik stili davranışlarını belirlemek için "Okul Yöneticilerinin Liderlik Stili Ölçeği" maddeleri ve üçüncü bölümde ise yöneticilerin performanslarını belirlemek için "Okul Yöneticilerinin Liderlik Stili Ölçeği" maddeleri yer almaktadır. Elde edilen verilerin analizinde, öğretmenlerin demografik bilgileri rapor edilirken tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Okul idarecilerinin liderlik stili davranışları ve performans düzeyleri belirlenirken tanımlayıcı istatistikler (mod, medyan, ortalama, basıklık, çarpıklık, vb.) kullanılmıştır. Kolmogorov-Smirnov, çarpıklık ve basıklık değerleri gözönünde tutulduğunda verilerin normal dağıldığı görülmüş bu nedenle veriler parametrik testler kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcı öğretmenlerin algılarına göre okul idarecileri demokratik liderlik stili sergilemektedir. Bunun yanı sıra öğretmen algılarına göre okul idarecilerinin sırasıyla insan kaynakları yönetimi, yenilikçi girişim ve eğitim kalitesini artırma konularında performansları yüksek fakat okul fiziki ortamını yönetme konusunda performansları düşüktür. Analiz sonuçlarına göre, yöneticilerin liderlik stili puanları öğretmenlerin branşına, öğrenim durumlarına ve okuldaki öğretmen sayısı gibi değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmaktadır. Yapılan okul yönetici performans anketi analiz sonuçlarına göre, katılımcıların performans değerlendirme puanları hizmet yıllarına ve öğrenim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Öğretmenlerin algılarına göre yöneticilerin liderlik stilleri puanları ile performans değerlendirme puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve iyi düzeyde bir ilişki gözlenmiştir. Katılımcıların otokratik liderlik skorları ile eğitimi planlama ve değerlendirme skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı, olumlu ve orta seviyede bir bağlantı gözlenirken, serbest liderlik skorları ile performans değerlendirme skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı, olumsuz ve güçsüz seviyede bir bağlantı saptanmıştır. Ayrıca liderlik tarzı puanlarının performans değerlendirme skorlarını tanımlayıcı olarak anlamlı şekilde, yordadığı tespit edilmiştir. Bu ve benzeri yapılacak çalışmalar sonunda okul müdürlerinin performanslarının düşük olarak saptandığı alanları güçlendirmek için okullarda çalışmalar yapılması önerilmektedir.

ANAHTAR KELİMELELER: Liderlik, liderlik stilleri, öğretmen, performans, yönetici

²¹ Uzman, Fikri Karayel İlkokulu-KKTC, tekirdagli09@gmail.com

Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Görülen Davranış Problemleri ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkilerin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi

Mürüde Solyalı Özcoşkun²²,

ÖZET

Araştırma okul öncesi dönem çocuklarında görülen davranış problemleri ve iletişim becerilerinin öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesini içermektedir. Araştırma amacı okul öncesi dönemde olan çocukların yaygın olarak gösterdiği davranış bozukluklarını saptamak ve bu dönemdeki çocukların iletişim yöntemlerinin neler olduğunu saptamak amacıyla yapılmıştır. İleri çalışmalarda öğretmenin problem davranışlarla nasıl başa çıkması gerektiği ve başa çıkma stratejilerinin neler olduğunu incelemek önemli olacaktır. Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarında sıklıkla karşılaşılan davranış problemleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu bağlamda okul öncesi dönemde çocuklarda iletişim kurmada ve davranış problemlerinde sıkıntılar olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Sosyal Davranış ve İletişim Becerileri arasındaki ilişkinin Öğretmen Görüşlerini tesbit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırma modeliyle yapılmıştır. İlişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Sorular katılımcılara Google form aracılığı ile ulaştırılmıştır. Araştırmanın evreni KKTC’de bulunan devlet okullarında çalışan 380 okul öncesi öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma için rastgele örnekleme ile örneklem oluşturulmuş ve örneklem KKTC devlet okullarının okul öncesi kurumlarında çalışan 201 okul öncesi öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında yapılmıştır. Araştırmada 2 ölçek kullanılmıştır. Katılımcılara kişisel bilgi formu yönlendirilmiştir. Araştırmada kullanılan ‘Sosyal davranış ölçeği’ ve ‘5-6 yaş çocuklarının iletişim becerileri ölçeği’ kullanılmıştır. Veriler SPSS Statistic 27 programında analiz edilmiştir. Veriler güvenilir bulunmuş; Sosyal davranış ölçeği Cronbach alpha kat sayısı 0,806 hesaplanmış, ‘5-6 yaş çocuklarının iletişim becerileri ölçeği’ Cronbach alpha katsayısı 0,925 olarak hesaplanmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını anlamak saptamak için Kolmogorof-Smirnov Analizi yapılmış ve çarpıklık basıklık değerleri incelenmiştir. Veriler normal ($p < 0,05$) dağılım göstermiştir. Bu nedenle parametrik testler yapılmıştır. T test ve Anova testleri uygulanmış ve anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerin aktif iletişimde bulunmaya ilişkin algılarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılaştığı görülmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin sosyal davranış ilişkin algılarında eğitim seviyesine göre anlamlı farklılaştığı görülmektedir.

Araştırma KKTC’de yapılan; okul öncesi kurumlarda davranış problemleri ile iletişim becerilerini birlikte saptayan ve aralarındaki ilişkiyi belirleyen ilk çalışma olma önemine sahiptir. Araştırma öğretmenlere yaygın olarak karşılaşılan davranış problemlerinin neler olduğunu farkedebilme ve bunları erken tanıyıp önlemler alabilme konusunda önem arzeder.

ANAHTAR KELİMELELER: Davranış problemleri, İletişim, İletişim Becerileri, Okul öncesi, Sosyal Beceri.

²² Uzman, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, m.solyali@gmail.com

Development of Women's Social Activity in The Family, Neighborhood and Work Communities

---

Barnolon RASULOVA ²³,

ÖZET

Development of Women's Social Activity in the Family, Neighborhood, and Work Communities

Annotation: This article highlights the development of women's social activity within the family, neighborhood, and work communities. It emphasizes the significance of these spheres in women's lives and explores strategies to enhance their roles and participation in society, thereby contributing to national development. The family serves as the foundational unit of society, where women's social roles often begin. Women are typically the primary caregivers and emotional anchors, fostering relationships that shape future generations. By empowering women within the family context—through education, shared responsibilities, and support for their ambitions—we can nurture their potential as active societal contributors.

In neighborhoods, women play crucial roles in building community cohesion. Their participation in local organizations, volunteer groups, and social initiatives helps address community needs and fosters a supportive environment. Encouraging women to take leadership roles in neighborhood associations can enhance their visibility and influence, ensuring that their perspectives are included in decision-making processes.

Work communities also represent a vital arena for women's social activity. As women engage in the workforce, they bring unique insights and skills that can drive innovation and productivity. Promoting gender equality in the workplace, providing mentorship programs, and facilitating flexible work arrangements are essential steps to enhance women's participation. When women thrive in their professional environments, they can advocate for broader social issues, benefiting their families and communities. Ultimately, the development of women's social activity across these three areas is crucial for societal progress. By recognizing and amplifying women's roles, we not only empower individuals but also strengthen the fabric of society as a whole. Expanding women's participation leads to more inclusive policies and practices that reflect the diverse needs of the population, ultimately driving national development forward.

To further enhance women's social activity, it is vital to promote education and skills training that empower them in all spheres of life. Encouraging networking and collaboration among women across family, neighborhood, and workplace can create strong support systems. This collective effort can significantly impact community development and national progress..

ANAHTAR KELİMELER: women, family, neighborhood, labor teams, social activity, development, organization, education.

---

²³ Teacher., Andijan State Pedagogical Institute, uljaevashohistahon@gmail.com

Higher Education In Uzbekistan: Reforms And Practices

Ozoda NİSHANOVA ²⁴,

ÖZET

This article aims to critically examine the significant role of education in national development, its importance in individual lives, and its contribution to societal cohesion. Education serves a multitude of essential functions, including the enhancement of knowledge and skills, the development of critical thinking abilities, and the facilitation of active participation in social and economic activities. Furthermore, it stimulates economic, social, and cultural advancement, preserves and enriches cultural heritage, and fosters national pride and unity. The article underscores education's role in the spiritual, intellectual, and social enrichment of individuals. Through education, individuals acquire diverse knowledge and skills, enabling them to think independently, address challenges, and engage in lifelong learning. These competencies are instrumental in securing employment, identifying one's place within society, and achieving personal success. Additionally, education cultivates essential social skills, such as the ability to build interpersonal relationships, collaborate effectively within teams, negotiate successfully, and communicate clearly. It also instills moral principles and nurtures values such as humanity, truth, justice, and love. These values empower individuals to find meaning in their lives, assist others, and engage in altruistic actions. Thus, the multifaceted role of education extends beyond mere knowledge transmission, encompassing the holistic development of individuals and the betterment of society as a whole.

Education serves as a unifying force for humanity by establishing a common language, shared purposes, and collective values that bind individuals together. It provides a platform for individuals to acquire knowledge about global issues, history, culture, science, and technology, thereby fostering closer connections among people, expanding their worldviews, and diminishing distinctions between diverse groups. Moreover, education cultivates respect and tolerance for various cultures, religions, and nationalities, thereby mitigating conflicts and promoting peace and cooperation. It enables individuals to recognize and pursue common objectives such as peace, justice, progress, and stability. Achieving these goals necessitates collaboration, mutual support, and unity among individuals.

Furthermore, education instills a sense of social responsibility, motivating individuals to contribute to societal development, address challenges, and assist others. In this way, education not only enhances individual knowledge and skills but also empowers people to actively participate in and improve their communities, thereby reinforcing the interconnectedness of humanity.

The central focus of this article is on the reforms taking place within Uzbekistan's higher education system. These reforms aim to align the educational framework with global standards, enhance educational quality, and produce specialists who meet the evolving demands of the economy. The article explores key reform directions, specifically addressing critical areas such as the modernization of educational curricula, the introduction of new academic disciplines, the enhancement of teaching methodologies, the increased autonomy of higher education institutions, financial support mechanisms, and strategies for international integration. By examining these

---

²⁴ Doç. Dr., Tashkent Institute of Management and Economics, ozoda.estetika@mail.ru

components, the article highlights the comprehensive approach undertaken to transform Uzbekistan's higher education landscape.

Uzbek ethno-culture is replete with ethnopedagogical concepts focused on the training and education of youth, as well as the cultivation of high moral values. This rich heritage is not solely derived from folk creativity and artistic expression; it also encompasses the contributions of esteemed scholars, Sufi thinkers, poets, and mentors—individuals who contemplated the future of their people and their children. Consequently, the diversity, richness, and depth of cultural and educational ideas embedded in Uzbekistan's ethnopedagogical heritage are evident throughout the country.

ANAHTAR KELIMELER: Higher education, Eforms, Uzbekistan, Quality, Values

Felsefi Analizin Ve Etik Kategorilerin Nesnesi İnsandır Nishonova NODİRA ²⁵,**ÖZET**

Felsefe tarihinde insana ilişkin öğretilerde biyolojicilik, sosyolojizm, psikolojizm gibi yönelimler ortaya çıkmıştır. Biyolojicilik, kişinin doğal-biyolojik özelliklerine, sosyolojizm kişinin sosyal özelliklerine, psikolojizm ise manevi, manevi ve psikolojik özelliklerine tek taraflı bir yaklaşıma dayanıyordu. İnsanlar birey olarak doğmazlar, toplum içinde birey olarak şekillenir ve gelişirler. Çünkü insanın toplumsal nitelikleri ve erdemleri nesilden nesile aktarılmaz. İnsan doğduğunda toplum, siyasal sistem, kültür, üretim, aile, kitle iletişim araçları, ideoloji gibi toplumsal yapılar vardır.

İnsan, eğitim, çalışma, iletişim sürecinde toplumsal deneyim, bilgi, çeşitli ilişkiler, ahlaki standartlar, siyasi fikir, ulusal ideoloji gibi faktörlerin etkisi altında yaşar, bunları özümser ve bu süreçte sosyalleşir, yani sosyalleşir. kişi olarak oluşur. Bunun sonucunda insanda yeni erdemler ve nitelikler ortaya çıkar.

İnsan, güçlü inançlara, fikirlere ve insani vasıflara sahip, Vatan, millet duygusunu yaşayan, çağın özelliklerini ifade eden kişidir. Toplum, gelişimi sırasında ortaya çıkan sorunları çözmek için bireyin belirli tarihsel kalıplarını yaratır. Değişen her tarihsel durumda bireyin özüne ve anlamına dair yeni bir anlayışa ihtiyaç vardır. Hırs, saldırganlık ve diğer kişilik biçimleri günümüz edebiyatına da yansıyor.

Pek çok düşünür ve bilim insanı insan olgusunun özünü, doğasını, yerini ve işlevini anlamaya çalışmıştır. Bu konular farklı felsefi öğretilerde farklı şekilde yorumlanmaktadır. Aşağıda, yeni çağda insan sorununun analizi, insanın özünün bilimsel öğretilerde yorumlanması ve özellikle insanın toplumsal ilişkilerin ürünü ve yaratıcısı olarak yeri de dahil olmak üzere felsefe tarihinde insan sorunu ele alınmaktadır. dikkate alınan.

İnsan davranışının genel yönünü gösteren birçok ahlaki standardın temelini oluşturur. Ustoz Abdulla Sher, irade özgürlüğünü şu şekilde tanımlıyor: "İrade özgürlüğü öncelikle özgür iradenin üç aşamada ortaya çıkmasıyla ilgilidir. İlk aşama, yalnızca birinin seçilip eyleme dönüştürülebileceği belirli arzuların doğuşudur. İkinci aşamada bu arzular birbirini tutar, eşit konuma getirir ve bu da seçim yoluyla tek bir kararda durmayı mümkün kılar. Üçüncü aşama, seçilen arzunun uygun fiziksel eyleme geçişiyle belirlenir.

Özgürlük konusuna gelince, belli bir takdir yetkisine verilen özgürlüğün ancak seçimin başlangıcında ve seçim sürecinde var olduğunu söylemek gerekir. Seçim süreci sona erdiği anda, yani iki şeyden birini seçtiğiniz anda, size tanınan özgürlüğün yetkisi de sona erer: Bir seçim yaptınız, ondan özgür değilsiniz, artık seçiminize göre hareket etmeye başlamalısınız. Dolayısıyla özgür irade, yalnızca seçilen iki şey arasında düşünülürken ortaya çıkan bir olgudur. Dolayısıyla kişi hayatı boyunca sürekli olarak ahlaki seçim sorunuyla karşı karşıya kalır ve ona yalnızca ahlaki eğitim doğru seçimi yapma fırsatı verir.

ANAHTAR KELİMELER: Adalet, Gelenek, Ahlak, Bilgi, Vatan

²⁵ Prof. Dr., Taşkent Devlet Teknik Üniversitesi, nishonovanodiraxon67@gmail.com

KKTC’de Orta Öğretim Düzeyinde Farklılaştırılmış Öğretime Yönelik Öğretmen Tutumlarının Belirlenmesi

Nevruz LATİF AKPINAR²⁶, Hülya ŞENOL²⁷, Serdal IŞIKTAŞ²⁸,

ÖZET

KKTC’de Orta Öğretim Düzeyinde Farklılaştırılmış Öğretime Yönelik Öğretmen Tutumlarının Belirlenmesi

Öğrenci farklılıklarına cevap verme çabası olarak da adlandırabileceğimiz farklılaştırılmış öğretim gerçek anlamda sınıfta çocuklara fırsat eşitliğinin sağlanmasında reddedilemez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada farklılaştırılmış öğretim aynı sınıfta bulunan farklı becerilerdeki öğrencilerin tümüne hitap edebilmek için planlanmış özel bir eğitimidir. Yaygın kanının aksine farklılaştırılmış öğretim yalnızca ortalamanın altında kalan öğrencilere destek sağlamak amacı ile değil ortalamanın üzerinde olan öğrenciler için de kendi kapasitelerine uygun hedeflere ulaşabilmelerinin yolu, her öğrencinin gelişimini en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan bir stratejidir.

Genel eğitim sınıflarında tam anlamıyla farklılaştırılmanın uygulanması için öğretmenin fazladan zaman harcaması ve yönetici desteği ile birlikte profesyonel gelişim kaynaklarına sahip olması gerekmektedir. Farklılaştırılmış öğretiminin önünü açmada kilit nokta olarak öğretmenin yeterli bilgi ve becerilerle donatılması ve yönetici desteğini alması gösterilebilir. Zira öğretmenin karşılaşacağı en önemli sınırlayıcı kendisini duruma adapte etmede gerekli rol model, kaynak, eğitim gibi imkanlara erişimidir. Öğretmen hem gerekli eğitimleri alıp hem de gerekli donanıma sahip olduğunda verimli bir şekilde bireyselleştirilmiş (farklılaştırılmış) öğretimi uygulayabilmektedir.

Farklılaştırılmış öğretim kuramsal olarak Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisine, ki buna göre öğrencilerin gereksinimleri karşılandığı zaman öğrenmelerin gerçekleşeceğini kabul eder, ve Gardner’in çoklu zeka kuramına dayandırılabilir. Bu temeller sayesinde de öğrenci motivasyonunu artırır, öğrenme başarısını artırır, özerklik kazanmayı sağlar.

Günümüz şartlarındaki önemi yukarıda açıkça belirtilen farklılaştırılmış öğretimin bu araştırma ile KKTC’de orta eğitim seviyesindeki öğretmen öz yeterlilikleri ve görüşlerinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla “farklılaştırılmış öğretim öz yeterlilik ölçeği” ile “farklılaştırılmış öğretime ilişkin öğretmen görüşleri ölçeği” kullanılarak oluşturulmuş bir anket formu ile bilgilerin toplanması hedeflenmektedir. Veriler seçkisiz örneklem yoluyla ve gönüllülük esasına dayanarak KKTC’de bulunan MEB’e bağlı orta öğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerden elde edilecektir.

Sırasıyla ölçeklerin güvenilirlik analizi için Cronbach’s alpha katsayısı 0,855 ve 0.951 olarak bulunmuştur. Ardından verilerin Kolmogrov Smirnov ve Shapiro-Wilk analizleri ile çarpıklık basıklık değerleri hesaplanarak verilerin normal dağıldığı görülmüştür. Daha sonra verilerin değerlendirilmesi amacıyla SPSS programı aracılığıyla uygun testler kullanılarak gerek sosyodemografik anlamda gerekse ilgili ölçekler bazında analizler gerçekleştirilmiştir. İlgili sonuçlar sunumun devamında verilecektir.

ANAHTAR KELİMELEER: Farklılaştırılmış öğretim; KKTC; Orta eğitim; Öğretmen; Öz-yeterlilik

²⁶Uzman, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, nevruz83@hotmail.com

²⁷ Doç. Dr., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi,

²⁸ Doç. Dr., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi,

Kktc'de Üniversite Öğrencileri Arasında Dijital Şiddet, Siber Zorbalık Ve Telefon Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tutku KARAGÖZ²⁹, Leyla ILGAZ³⁰, Hülya ŞENOL³¹,

ÖZET

Bu çalışma, siber zorbalık ve telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmadır. Literatürdeki çalışmalardan farklı olarak bu çalışma üniversite öğrencilerine ve farklı uyruklu, kültürden insanlara uygulanmıştır Araştırmaya KKTC’de yer alan 5 üniversitede yer alan hazırlık ve birinci sınıfta okuyan 380 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcılardan Google Ankette bulunan Siber Zorbalık Ölçeği ve Telefon Bağımlılığı Ölçeği doldurmaları istenmiştir. Bu araştırmada; nicel araştırma modeli ve buna bağlı ilişkisel tarama modeli ile basit rastgele örnekleme tipi kullanılmıştır. İki ölçek için soruların güvenilirlik analizi için Cronbach alfa sayısı 0.928 olarak hesaplanmıştır. Bu da güvenirliliğin yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırmanın bulgularına göre, siber zorbalık ve telefon bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını kontrol etmek için Kolmogrov Smirnov testi yapılmıştır ve dağılımın normal olduğu görülmüştür. Ayrıca değişkenin basıklık ve çarpıklık değerleri +1.5 ile -1.5 arasında olup değişkenin normal dağılıma sahip olduğu varsayılmış ve analizlerde parametrik analizler uygulanmıştır. Bu bulgu, siber zorbalık ve telefon bağımlılığının birbiriyle ilişkili iki kavram olduğunu göstermektedir. Araştırmanın bir diğer bulgusu, siber zorbalık ve telefon bağımlılığının cinsiyete göre farklılaştığıdır. Kadınların siber zorbalık ve telefon bağımlılığı puanları, erkeklerin puanlarından daha yüksektir. Bu bulgu, kadınların siber zorbalık ve telefon bağımlılığına daha yatkın olabileceğini düşündürmektedir. Araştırmanın bir diğer bulgusu, siber zorbalık ve telefon bağımlılığının uyruğa göre farklılaştığıdır. KKTC katılımcıların siber zorbalık ve telefon bağımlılığı puanları, Türkiye vatandaşı olan katılımcıların puanlarından daha yüksektir. Bu bulgu, Kıbrıs kültürünün siber zorbalık ve telefon bağımlılığına daha yatkın olabileceğini düşündürmektedir. Araştırma sonucunda, siber zorbalık ve telefon bağımlılığı konusunda farkındalık yaratmanın önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, okullarda, ailelerde ve toplumda siber zorbalık ve telefon bağımlılığı konusunda eğitim ve farkındalık çalışmaları yapılması önerilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının araştırma sonuçlarına göre, öğrencileri bilinçlendirmek ve sorunları önlemek adına siber zorbalık ve telefon bağımlılığı ile ilgili seminer ve atölye çalışmaları düzenlemesinin öğrencilerde farkındalık kazandıracığı düşünülmektedir.

ANAHTAR KELİMELEER: Algı, İlişkisel tarama, Nicel araştırma, Siber zorbalık, Telefon bağımlılığı

²⁹ Uzman, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, tutkuphysics@gmail.com

³⁰ Uzman., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, ilgaz.leyla94@gmail.com

³¹ Doç. Dr., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, hulya.senol@kstu.edu.tr

Social And Emotional Harmonious Teaching in Education

Dilorom SHEROVA ³²,

ÖZET

Social and Emotional Harmonious Teaching stands as one of the most significant approaches in modern education. This method not only bolsters academic performance but also cultivates essential social and emotional skills in a balanced manner. It nurtures students intellectually, equipping them for active and meaningful participation in various social settings. Through this approach, students gain a profound understanding of emotional intelligence, learning to face life's challenges with resilience and balance.

The primary objective of Social and Emotional Harmonious Teaching is to foster the emotional and social well-being of students. This approach is structured around five key components, each aimed at teaching students to navigate different situations with harmony and balance:

- **Self-Awareness:** Encourages students to identify and appropriately manage their emotions, allowing them to maintain emotional balance and self-control.
- **Self-Management:** Instills self-regulation, enabling students to calmly handle stress and difficulties, reinforcing their resilience and promoting inner stability.
- **Social Awareness:** Sharpens students' ability to empathize with others, fostering respect and understanding—key elements for building strong, harmonious relationships.
- **Relationship Skills:** Enhances effective communication, guiding students in resolving differing viewpoints and fostering collaboration, a vital skill in today's interconnected job market.
- **Responsible Decision-Making:** Guides students in making ethical, informed decisions by anticipating the consequences of their actions, creating a balance between personal and societal outcomes.

Research underscores that students exposed to Social and Emotional Harmonious Teaching not only excel academically but also thrive in social environments, collaborating effectively and making thoughtful, balanced decisions. This method offers considerable advantages in both personal and professional development. Students shaped by this approach become adept at solving complex problems, a crucial skill for maintaining future success and balance.

Teachers undergo specialized training to proficiently integrate Social and Emotional Harmonious Teaching into the curriculum. This training equips them with the tools to support students' emotional and social development, closely monitoring progress to foster academic success and overall well-being.

Students who learn through Social and Emotional Harmonious Teaching develop deeper knowledge, sharpen their focus, and enhance stress management and memory skills, promoting balanced personal growth. Such students are more productive, energetic, and mature, both academically and professionally. These programs not only facilitate academic achievement but also nurture balanced growth in all areas of life, preparing students to thrive in the 21st century with the emotional and social skills they need..

ANAHTAR KELİMELER: Balance, Emotional, Empathy, Harmony, Resilience, Self-awareness

---

³² Öğretmen., Tashkent Institute of Management and Economics, dilmi20122018@mail.com

Problems and prospects for the development of education in higher educational institutions of the Kyrgyz Republic

---

Azize Karbekova ³³,

ÖZET

Since gaining independence, the education system of Kyrgyzstan has undergone significant and multidirectional transformations: changes are being made to the content, structure and forms of education, and processes to ensure the quality of education are being developed. The widespread and widespread use of digital technologies is being actively promoted in education. The state policy in the field of human resource development supports the introduction and improvement of the national qualification system, which is built around solving real-life problems and challenges. Systemic transformations in the Kyrgyz Republic in various areas of activity determine transformation processes in the higher education system.

ANAHTAR KELİMELEER: Education system, digital technologies, educational policy, digitalization, quality of education

---

³³ Öğretmen, Kilis Özel Eğitim Uygulama Okulu, ikincimerkezkilis@gmail.com

Yetkili, Profesyonel Bir İlköğretim Öğretmeninin Modern İmajı Ainur TURSUNBAYEVA³⁴,**ÖZET**

Günümüz eğitim sisteminde ilkokul öğretmenlerinin rolü geleneksel öğretim yöntemlerinin ötesine geçerek önemli ölçüde evrilmiştir. Modern bir ilkokul öğretmeni sadece bilgi kaynağı değil, aynı zamanda öğrencilerin duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimlerini şekillendiren bir mentor, rehber ve liderdir. Yenilikçi öğretim yöntemlerinin entegrasyonu, proje tabanlı öğrenme, işbirlikçi çalışma ve dijital okuryazarlık gibi yöntemlerle, öğretmenler yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini teşvik eden ilgi çekici öğrenme ortamları oluştururlar. Öğretmenlerin ayrıca, öğrencilerin anlamalarını artırmak için etkileşimli araçlar ve kaynaklar sunan modern eğitim teknolojilerine hakim olması gerekmektedir. Duygusal zekâ, etkili öğretimin temel unsurlarından biridir, çünkü öğretmenler her öğrencinin duygusal ihtiyaçlarını anlamalı ve bu ihtiyaçlara yanıt verebilmelidir, böylece destekleyici ve empatik bir öğrenme atmosferi sağlarlar. 21. yüzyıl sınıfının çok kültürlü ve çok dilli gereksinimleri, öğretmenlerin çeşitliliği kucaklamasını ve öğrenciler arasında hoşgörüyü teşvik etmesini gerektiren kültürlerarası yeterliliklerini geliştirmelerini zorunlu kılar. Sürekli mesleki gelişim, öğretmenlerin yeni eğitim standartları, pedagojik yenilikler ve sosyal değişikliklerle güncel kalabilmesi için vazgeçilmezdir. Öğretmenler eğitim seminerlerine, atölye çalışmalarına ve mesleki gelişim programlarına katılarak ve öz-yönelimli öğrenme süreçleriyle pedagojik uygulamalarını geliştirebilirler. Sonuç olarak, modern sınıf öğretmeni, sürekli öğrenen bir birey olarak, mesleki yeterlilik, duygusal zekâ ve liderlik becerilerini birleştirerek kapsayıcı, destekleyici ve yenilikçi bir öğrenme ortamı oluşturur. Bu öğretmenler, öğrencilere yalnızca akademik olarak değil, duygusal ve sosyal olarak da rehberlik ederek, onları modern dünyanın zorluklarına hazırlamada büyük bir katkı sağlar..

ANAHTAR KELİMELER: Dijital okuryazarlık; Duygusal zeka; İlkokul öğretmeni; Mesleki yeterlilik; Yenilikçi öğretim yöntemleri;

³⁴ Öğretim Görevlisi, Central Asian Innovation University, t_ainur81@mail.ru

Main directions of Onomastic Research at the beginning of the Century

Bikamal Toktagul³⁵,

ÖZET

This article discusses the role of the translation of the Kazakh alphabet into Latin graphics in correcting difficulties in accurate representation and writing of sounds. By adopting the Latin alphabet, the goal is to solve problems in writing Foreign terms and onomastic units that have entered the Kazakh language, while preserving the phonetic features of the language. Also, the need to standardize the spelling of anthroponyms and toponyms. It was decided to replace the Cyrillic script, which has been used for almost a century, with Latin-based letters. The Kazakh alphabet, based on Cyrillic letters, did not allow the National sounds of the people to sound freely. The principle of marking two sounds with one letter appeared. A new rule appeared that the same letter continues to be both vowel and consonant. In connection with this, difficult-to-spell words appeared in our language, the use of one term and several writing patterns of onims was mixed, and the sequence in the spelling of words was lost. One of the tasks facing modern Kazakh onomastics is to sort out the gaps in writing in our language in the process of replacing this alphabet. Each onimic unit must be given according to its content. Especially in the consistent spelling of new linguistic phenomena, the principles to be followed should be clear and clear.

Onomastics, as a science, plays a huge role in the life of the human race, although it is a branch of linguistics. Onim units are directly related to the history, social, political and economic life of each ethnic group. In the process of determining the personality of the human race, its names (anthroponyms) have a special place. After the birth of a person, he is given a name and officially registered as a member of society.

The author focuses on the historical, social, political, cultural aspects of onomastics and advocates the restoration of the original forms of Kazakh names and place names. It also studies international experience, in particular the legal regulation and standardization of anthroponyms and toponyms in developed countries. This work highlights the importance of preserving the traditional Kazakh naming system, which is consistent with national identity, and establishes the necessary steps to restore historical place names and ensure consistency in their writing.

The current position is that names should be written as in the original and pronounced, flexing the pronunciation with the sounds in the language. Standardization work on toponyms is also lame. The fact that the same name given to a geographical object is spelled differently in different parts of the country reduces the interest of the local population in names. To avoid such shortcomings, a national standard for geographical names should be developed in the country. It is not a reference or a manual, but a standard developed at the state level, in connection with which it is necessary to ensure that toponyms in the country are correctly written in Kazakh and transmitted in foreign languages.

As a result, there was damage to the articulation structure of the population, which negatively affected the development of the sound resource potential of the folk language. Words and terms that came from abroad entered through the rules of the donor language. The updated

---

³⁵ Doç. Dr., Central Asian Innovational University, bikamal.toktagul54@mail.ru

educational program also includes a department for teaching onomastics in classrooms. There are many activities to be done to make the most of this initiative. In this regard, the use of foreign experience is not superfluous.

ANAHTAR KELİMELER: Onomastics, Anthroponyms, Toponyms, Orthography, Terms, Transliteration, Historical names, Standardization, Restoration, Language policy

Formation Of Education Of Students With Kazakh People's Treasury Gulnur BELGIBAYEVA³⁶,**ÖZET**

The article discusses the role and importance of Kazakh folk tales in the formation of moral education of students. If we study the educational problems of folk pedagogy of the Kazakh people, we will study them on folk works. As a rule, folk tales are important for the formation of childhood and self-awareness. One of the most ancient types of ancient Kazakh folklore, formed in ancient times, is the genre of fairy tales. The great heritage of our people, which has been passed down from generation to generation since ancient times. In fact, this genre has not disappeared even in our time, and its meaning is inextricably linked with fairy tales. Because the geniuses of that time enjoyed great authority among the people. Successful performances of fairy tales prove that the Kazakh people have a high memory. At the same time, the fairy tales of our people, his clever poetry, added a new history to the fairy tales. When considering the problem of education of folk pedagogy of the Kazakh people, we consider it starting with folk works. And in the process of teaching music lessons, there are many rational points of using fairy tales. In general, folk tales are of great importance in the formation of a child's worldview and consciousness. One of the oldest genres in Kazakh folklore, which was formed in ancient times and has been developing since then, is the genre of fairy tales. Fairy tales are the spiritual heritage of our people, which has its roots in ancient times, but has been transmitted orally from generation to generation. The fact that this genre reaches our time with its value, without breaking the cream, is closely connected with storytellers. Because the geniuses of that time enjoyed great authority among the people. The masterful performance of fairy tales proves the high memory of the Kazakh people. At the same time, fairy-tale representatives of our people, who have a great poetic talent, created a new and supplemented the fairy-tale plot. In fact, the fairy tales reflect the faith and dreams of the Kazakh people in the future, imagination, wisdom, centuries-old experience of life. There are many types of fairy tales. However, no matter what type you take, it has a great influence on the formation of behavior and will, strengthening the child's speed of thought and imagination. It seems that it is for this reason that in the process of teaching a fairy tale in music lessons, it is better to take into account its genre specificity and pay special attention to its educational purpose. And in the primary grades of secondary schools, work should be carried out aimed at the formation and development of an active cognitive attitude to being in the child. It is known that the only way to raise a child and instill a cognitive attitude to being is in the cognitive literature. And at present, one of the requirements for teaching is to show the realities of life and surrounding phenomena to children through the works of folklore, thereby developing the child's thinking and imagination, aesthetic and moral feelings, increasing in them respect for folk art and hard work.

ANAHTAR KELİMELER: Ducational, Moral, Oral, Pedagogy, Elementary, Science

---

³⁶ Öğretmen, Shymkent university, gulnurbelgibaeva@mail.ru

Relevance Of Game Methods in The Modern Learning System

Ongarkul Koblanova³⁷,

ÖZET

The relevance of Game methods in the modern learning system.

The problem of protecting the younger generation from danger arose simultaneously with the emergence of mankind. Initially, people were threatened by dangerous natural phenomena, representatives of the biological world. Over time, threats began to appear, which the person himself created. The safety of children's life is a serious problem of our time due to the increase in the number of dangerous situations for students.

At school, each teacher is looking for types of classes that ensure the active participation of each student in the lesson, increase the prestige of knowledge and personal responsibility of students for the results of educational work. These tasks are solved very well through various pedagogical technologies. Currently, the search for new forms and methods for studying the basics of life safety is not only a natural phenomenon, but also necessary. This is due to the fact that the modern education system is aimed at the comprehensive development of the student's personality, and the use of various forms of work should be aimed at achieving this goal.

In the context of the humanization of education, the existing theory and technology of mass education should be aimed at the formation of a strong personality capable of living, working in a constantly changing world, boldly developing his own strategy of behavior, realizing moral choices and responsibility.

A special place in the school is occupied by such types of classes that ensure the active participation of each student in the lesson, increase the prestige of Education, personal responsibility of students for the results of educational work.

These tasks can be successfully solved using the technology of Game learning methods. The technology of Game teaching methods is aimed at teaching schoolchildren to understand the motives of learning, their behavior in the game, in life.

The game form of the lesson is a means of stimulating students in the learning process. All game types of training allow you to use the levels of knowledge acquisition. Students are interested in learning in the game, since it is in this form that the information they receive is perceived as accessible and their interest in studying the subject increases.

Use of different gaming technologies:

- logical thinking,
- promotes the development of cognitive interests;
- learns to generalize, classify, reason, develop attention, focus on the environment;
- trains patience in achieving goals.

The purpose of the study is a theoretical study of the features of Game teaching methods in the lessons and their application in practice.

---

³⁷ Doç. Dr., Shymkent university, koblanova.o.n@mail.ru

The set goal:

- 1.study of literary sources on the use of Game teaching methods in lessons.
- 2.development of methodological recommendations on the use of Game methods in classes.

Research methods:

- collection and analysis of theoretical literature on the research problem;
- synthesis;
- comparison;
- generalization;
- design;
- pedagogical experiment;
- critical analysis.

The theoretical basis of the study was the results of research by domestic and foreign scientists in the field of security problems, domestic and foreign research in the field of education, as well as methodological developments of practicing teachers..

ANAHTAR KELİMELER: The Younger Generation, The Complex Problem Of Modernity, Personal Responsibility, Modern Education System, Active Participation in Classes.

The Effect of Musical Sounds on The Humans Psyche

Gulchekhra Kurbanova³⁸,

ÖZET

Music gradually affects the human psyche and creates specific changes in the body. The central nervous system, other organs and organs descend from the abdominal cavity, come to their senses and work in rhythm. Depending on the tone of some melodies, that is, the meaning, a person instinctively plunges into the world of thoughts and emotions. There are melodies that add strength to a person and lighten his problems. At the same time, the strength of the influence of music also depends on the tuning of the instrument, on the general situation, on the ability of the musician to play his instrument. Aristotle (4th century BC) also considered music as a means of harmonizing the individual with social life. Aristotle developed the doctrine of mimesis, which revealed the inner world of a person and ways to influence him through art. In the theory of mimesis, the concept of "catharsis" was developed. According to him, ancient Greek tragedies cleared the mind of the spectator from the pains of illness. In the process of deep experiences, a person is spiritually purified, his heart rises from its specificity, its uniqueness to its generality. Aristotle described in detail the musical scales that change the psyche. Music in one scale evokes compassion and tenderness, while in another it can cause nervousness or excitement. Listening to a great performance, we experience feelings of pleasure, joy, inspiration, or, as the Greeks say, "catharsis" - the process of internal, spiritual purification and renewal. The influence of the sounds of music on the human psyche was also of interest to Abu Nasr al-Farabi and Abu Ali ibn Sina. German musicologist I. Matteson thought deeply about the powerful influence of music. Doctors from Eastern and Western countries, who are well aware that music evokes positive feelings, emotions and experiences in a person, have conducted many experiments on its use as a remedy.

ANAHTAR KELİMELER: Psychology, nusics psyche

---

³⁸ Prof. Dr., Head of the Department of Practice of the State Conservatory of Uzbekistan, Gulchekhra.qurbonova@mail.ru

Utilizing Innovative Technologies For Effective Teaching In "Philosophy of Life"

Рузматова Мирахраровна³⁹,

ÖZET

Abstract. To maintain the peace, stability, and atmosphere of kindness in our country, to value independence, and to foster a sense of courage for national development while safeguarding against dangers and threats, the teaching of humanitarian and socio-philosophical sciences must be grounded in a carefully structured system. The urgency of our present circumstances demands a significant enhancement of their effectiveness. Thus, it is crucial to implement this process by establishing clear and precise goals and objectives. To implement these tasks effectively, it is essential to draw upon the latest advancements in humanitarian and socio-philosophical sciences and scientific innovations, grounded in principles of rigorous theoretical study, content enrichment, and continuous improvement. The goal is to elevate the current state to fully align with the demands of ongoing reforms. The success of this system relies on the quality of subject education, the integration across disciplines, the development of students as both "objects and subjects of continuous education," and the efficient organization of the educational process aimed at enhancing their critical thinking skills.

From this point of view, it is important to enrich the worldview of today's youth, instill in them a sense of loyalty to the Motherland, a sense of commitment to its development, the formation of national pride, to make them mature in the spirit of national and universal values, to make independent decisions that can respond to the sharp intellectual and spiritual competition of the present time. Educating highly qualified specialists who are able to do this remains one of the important tasks facing the humanities and socio-philosophical sciences taught in the higher education system.

These works will be continued in the future. Ensuring unity and consistency in the teaching of subjects, improving textbooks and study guides, reflecting in them the innovations in the field of science, highlighting current and future tasks, independent education, advanced pedagogical and possibilities of wide use of modern information and communication technologies are taken into account. Studying and comparative analysis of national and foreign experiences in the teaching of humanities and socio-philosophical sciences, improving model curricula of sciences and creating and promoting lecture texts, new generation educational literature, electronic literature based on them. Phased introduction to the learning process is being carried out.

ANAHTAR KELİMELER: "Philosophy of life"; History of philosophy; Humanitarian sciences; Pedagogical technologies; Philosophy of F.Nietzsche.

---

³⁹ Prof. Dr., Alfraganus University, gulnoz68@mail.ru

Jadid Allomaların Gençlerin Moralini Yükseltmedeki Rolü Babajanova Diloram⁴⁰,**ÖZET**

Bu makale, Özbek halkının yüzyıllardır dört gözle beklediği bağımsızlığın 33. yıl dönümü kutlamalarını ve son yıllarda, özellikle son yedi ila sekiz yılda ekonomi, siyaset, kültür alanında her dakikanın geçtiği bu dönemde sonuçların nasıl elde edildiğini ayrıntılarıyla anlatıyor yıllara eşittir. Yeni Özbekistan'da, ataların mirasının derinlemesine incelenmesi, tarih halkından çıkan bu halk halkının kaderine ayak uyduran aydınlanmış büyükbabalar, her şeyden önce büyük siyoslar konusuna özel önem verilmektedir. Özbek halkının tarihinin karmaşık anlarında, aydınlanma meşalesini yükselten allomaların, genel olarak cedidizm hareketinin, aydınlanmış büyükbabaların mirası ne kadar derin olursa, bu paha biçilmez serveti o kadar aktif bir şekilde desteklediği, Özbek halkının, özellikle gençlerin, huzurlu ve özgür yaşama değer verir.

Tüm dünyanın bakışlarının yenilenen Özbekistan'a sabitlendiği, hoşgörülü Özbek halkının milli-tarihi değerlerinin kadim kültür ve manevi değerlerinin dünya insanları tarafından tanındığı bir dönemde gençlerin eğitimine özel önem verilmektedir. Ülkenin zengin sosyo-felsefi, kültürel gelişiminde, 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın ilk çeyreği, son derece sakin, ideolojik-teorik ve ideolojik eylem biçimleriyle karakterize edilen ulusal-ilerici entelektüellerin–jadidizmin yeni bir reformist hareketinin ortaya çıktığını gördü. Jadid doktrini, kişinin zamanının gerçek doktriniydi.

Özbek halkının aydın çocukları Mahmudhaja Behbudiy, Münavvar Kori, Abdullah Avloni, Abdurauf Fitrat, Çulpan, Osman Nasır, Abdullah Kadiri, Büyük Büyük vasiyetlerden ve geride bıraktıkları engin manevi-tarihi mirastan örnek ve ders aldıkça tarihe olan saygıları daha da aşılanıyor. gençlerin zihinleri. M. jadidizm hareketinin önde gelen liderlerinden.Behbudi ve A.Fitrat gibi aydınlatıcıların milli ilerleme için önce dünya deneyimini öğrenmeye, Zaman gençliğinin bilime, yabancı dillere hakim olmaya çağrısı eserlerine yansır. Mahmudhaja Behbudiy, Çulpan, Fitrat, Münavver kori Abduraşidhanov, Abdullah Avlani, İshakhan ibrat ve diğer rütbeleri, serqira faaliyetlerinde dil öğrenimi sorununu ilerletti. Zamanın taleplerine dayalı bir iş görmek, bir milletin kaderini ve beklentilerini belirleyen ulusal kadroları büyütme, küresel ölçekte düşünebilen bir millet olmak, yabancı ülkelerle siyasi, ekonomik, kültürel ilişkilerde Dünya kalıpları düzeyinde hareket etmek gibi görüşler var. 20. Yüzyılın başlarında ortaya atılan bu görüşler günümüz çağıyla tutarlıdır ve bu, cedi dedelerinin ne kadar ileri gidebileceklerinin bir göstergesidir.

Bu nedenle, bu makale, Yeni Özbekistan'daki büyük allomaların paha biçilmez mirasının derinlemesine incelenmesi ve gençlerin moralini yükseltmeye daha geniş katılımının öncelikli konulardan biri haline geldiğini vurgulamaktadır..

ANAHTAR KELİMELEER: Haysiyet, Ulusal Fikir, Entelektüel Potansiyel, Ulusal Bağımsızlık, Cedidilik, Manevi Hazine.

⁴⁰ Prof. Dr, Özbekistan Devlet Dünya Dilleri Üniversitesi, shahnoza.a.97@mail.ru

Yurt Dışındaki Türkoloji Meseleleri

Alişer DONİYOROV⁴¹,

ÖZET

Bu makale, Türk halklarının gelişmesinde ve Orta Asya (Türkistan) ve ötesindeki nüfuzunda önemli bir rol oynayan önemli bir imparatorluk olan Türk Kağanlığı'nın tarihine kapsamlı bir genel bakış sunmaktadır. Göktürk İmparatorluğu olarak da bilinen Türk Kağanlığı, "Türk" adını taşıyan ilk siyasi varlık olmuş ve Türk halklarının kimliğinin ve kültürünün temelini atmıştır. Makale, Türk Kağanlığı'nın oluşumunu, yükselişini ve nihai düşüşünü izliyor ve bölgedeki siyasi, sosyal ve ekonomik etkisini vurguluyor.

Ayrıca çalışma, Türk dilleri, tarihi ve kültürünün araştırılmasına adanmış akademik alan olan modern Türkolojinin katkılarını araştırarak Türk Kağanlığı hakkındaki önemli bilimsel çalışmaları öne çıkarıyor. Türkolojinin ilk aşamalarından, Türk göçleri, devlet oluşumları ve kültürel etkileşimlere ilişkin anlayışımızı derinleştiren çağdaş araştırma eğilimlerine kadar evrimini özetlemektedir.

Makale ayrıca Türk halklarının daha geniş tarihini, komşu medeniyetlerle olan karmaşık etkileşimlerini ve Avrasya tarihinin gelişimi üzerindeki kalıcı etkilerini tartışıyor. Türk Kağanlığı ve diğer Türk devletlerinin mirasının modern Türk uluslarının kimliğini nasıl şekillendirdiğini değerlendiriyor.

Türk Kağanlığıyla ilgili kaynaklerin ana bilimsel yönlerine ve konularına da dikkat çekildi. Türkolojinin ilk aşamalarını yani Türk halklarının göçü, devlet yapıları ve kültürel etkileşim kavramlarını kapsar.

Makale, hem tarihi kaynakları hem de modern bilimsel bakış açılarını analiz ederek, Türk Kağanlığı'nın tarihteki yerini ve Türkoloji alanındaki önemini ayrıntılı bir şekilde anlatarak, Türk tarihi ve kültürüyle ilgilenen akademisyenler ve meraklılar için temel bir referans görevi görmektedir.

Yine bu raporda, Avrupa ülkeleri, Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki eski Türklerin tarihi, anavatanları, göç süreçleri, kültürü, dini görüşleri, Türk Hakanlığının siyasi tarihi, devlet yönetimi, unvan ve lakaplar araştırmalarına ayrılan eserler analiz edilmiştir. Avrupa'da, Türkiye'de ve Çin Halk Cumhuriyeti'nde Türkolojinin gelişimi konuları ele alındı.

Ayrıca, Eski Türk halklarının tarihi, kültürü, gelişimi ve Türk dillerinin incelenmesine adanmış akademik bir alan olan Türkolojinin, Türk dili ve tarihi ile ilgili temel bilimsel çalışmalara odaklanarak bu sorunların araştırılmasına katkısını analiz etmektedir.

Makalede Türk Kağanlığıyla ilgili kaynakların ana bilimsel yönlerine ve konularına da dikkat çekildi. Türkolojinin ilk aşamalarını yani Türk halklarının göçü, devlet yapıları ve kültürel etkileşim kavramlarını kapsar.

ANAHTAR KELİMELER: Eski Türkler, dini inançları, kültür, Türk Kağanlığı, Türk hakimiyeti, devletçilik özellikleri, şehirlerin gelişimi, etnogenez sorunları, ünvanlar.

⁴¹ Prof. Dr. Taşkent Devlet Şarkşinaslık Üniversitesi, doniyorov_alisher@list.ru

Etnik Açıdan Karma İzleyici Ve Kültürlerarası Eğitimin Temel Sorunları

Maia KIKVADZE⁴², Teona BERIDZE⁴³,

ÖZET

Gürcistan, yüzyıllarca Ermenilerin, Azerilerin, Abhazların, Osetlerin, Rusların, Kürtlerin, Yahudilerin, Rumların Gürcülerle birlikte yaşadığı hoşgörülü bir ülkedir. Çeşitli nedenlerden dolayı son zamanlarda bu etnik gruplara Türkler, İranlılar, Belarussular, Ukraynalılar, Kazaklar ve Hintliler de katılmıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki, bugün Gürcü olmayan pek çok kişi Gürcü okullarında ve üniversitelerinde genel veya üniversite eğitimi almaktadır. Gürcistan'ın eğitim sisteminde etnik açıdan karma sınıflarda öğretimle ilgili kültürlerarası eğitim konularında önemli kararların alınması önemlidir.

Eğitimde başarının anahtarı dil ve dil bilgisidir. "Ne kadar çok dil bilersen o kadar insansın" - bu Gürcü atasözü dilin işlevini ve önemini çok iyi ifade ediyor.

Dil, eşsiz kültürel bakış açımız açısından hayati öneme sahiptir; Bu sayede sadece kendi kültürümüzü değil, aynı zamanda farklı ulusların kültürlerini de keşfedip öğreniyoruz. Bu, insanların birbirleriyle diyalog kurmasını sağlar.

Gürcistan, İngilizler, Almanlar ve Fransızlar için turizm açısından çok daha ilginç bir ülkeydi ve hala da öyle. Tarihimiz onların gözünden Gürcistan'a dair görüşlerini, kayıtlarını tutuyor.

Günümüzde eğitimin mevcut olması, Gürcü öğrencilerin, etnik azınlıkların temsilcilerinin- Gürcistan vatandaşlarının, farklı ülkelerin üniversitelerinde bilgi edinmelerine ve bizim için en önemlisi yabancı öğrenciler veya Gürcü dili öğrencilerine, farklı milletlerden, kültürlerden temsilcilere bilgi edinme olanağı sağlamaktadır. dinler, kültürlerarası bir ortamda eğitim almak ve kaliteli eğitim almak.

Raporda, etnik açıdan karışık bir kitle koşullarında kültürlerarası eğitimin ana konularını, özellikle kültürlerarası eğitim almaya ilginin nedenleri, beklenen zorluklar ve bunların üstesinden gelme yolları, geleceğe yönelik perspektifler hakkında konuşacağız.

Günümüzde kültürlerarası eğitim dünya insanları için çok gereklidir, çünkü dil ve kültür, çağdaş insanın oluşmasına katkıda bulunan, eğitimi mükemmelleştiren araçlardır.

ANAHTAR KELİMELEER: dil, kültürlerarası eğitim, çevre, iletişim

⁴² Prof. Dr., Batumi Shota Rustaveli State University, maia.kikvadze@bsu.edu.ge

⁴³ Doç. Dr., Batumi Shota Rustaveli State University, theona.beridze@gmail.com

The Formation of A Pragmatic Worldview Among Young People is An Important Factor Of The Third Renaissance

---

Ismail SAIFNAZAROV⁴⁴,

ÖZET

Abstract:

The article examines the process of forming a pragmatic worldview among young people as a key factor in the Third Renaissance in Uzbekistan. In a world of rapid changes, where education and upbringing play a decisive role, special attention is paid to how modern youth perceive and assimilate spiritual values that are important for the sustainable development of society. One of the priorities of state youth policy is the development of critical thinking and resistance to destructive ideas, which contributes not only to the personal growth of young people, but also to their active contribution to the modernization of society.

The article notes that the Third Renaissance, as a special historical and cultural era in Uzbekistan, requires not only the preservation and multiplication of spiritual heritage, but also the active use of modern educational technologies in the upbringing of young people. It is pragmatism in combination with high moral ideals that creates conditions for the formation of a competitive and socially active young generation capable of solving both local and global problems. The importance of critical thinking and media literacy, which help young people navigate the information flow and protect themselves from ideological influence, is also discussed.

Attention is paid to the importance of educational programs aimed at shaping a pragmatic approach to life that is combined with respect for national and spiritual traditions. The article emphasizes that educating young people based on pragmatic and spiritual values is an integral element in preparing future leaders capable of developing society in the context of globalization and the information age. This process is seen as key to achieving the goals of the Third Renaissance, which is aimed at the scientific, cultural and spiritual revival of Uzbekistan.

New educational technologies and approaches are being explored that contribute to a deeper understanding of young people's place in the modern world and their responsibility for their future. The challenges associated with globalization, digitalization, and information overload that can hinder the formation of sustainable value orientations in the younger generation are also analyzed.

ANAHTAR KELİMELER: Renaissance, pragmatism, youth, education, upbringing, spirituality, patriotism.

---

⁴⁴ Prof. Dr., Tashkent State University of Economics, profis48_48@mail.ru

Transformation Of Spiritual Ideal in New Uzbekistan Through The Prism of Traditions And Innovations

---

Saida Agzamkhodjayeva⁴⁵,

ÖZET

This article is devoted to the analysis of the transformation of the philosophy of the spiritual ideal in Uzbekistan in the context of modernization, defined in the concept of "New Uzbekistan." During the post-Soviet period, the country underwent significant political, economic, and social changes that led to the need to revise traditional spiritual and philosophical values. One of the key aspects of these transformations is the adaptation of Islamic philosophy and Sufism to the modern challenges of globalization, digitalization, and accelerated urbanization.

Traditionally, the spiritual ideal of Uzbekistan was formed on the basis of Islamic values, especially strongly influenced by Sufi teachings, such as the Naqshbandi school. Sufism has for centuries been not only a religious practice, but also a philosophical foundation regulating public and private life. The main postulates of Sufism, including spiritual purification, striving for inner perfection and union with God through meditation and labor, have deeply rooted in Uzbek culture. However, in the context of the "New Uzbekistan," this system of values is being reinterpreted.

The main purpose of the article is to reveal how Islamic and Sufi philosophy are adapting to the conditions of the present day, and what innovations are emerging in the context of the country's spiritual development. The article emphasizes that modernization in Uzbekistan does not mean abandoning traditional values, but rather includes them in new forms of social and cultural dialogue. One example of such innovations is the so-called "ecosufism" - a concept that combines traditional spiritual practices with modern principles of environmental responsibility. In the context of the global climate crisis, Uzbek philosophers and religious figures are actively developing new approaches aimed at integrating environmental ethics into the spiritual life of society.

ANAHTAR KELİMELER: New Uzbekistan, Philosophy of Spiritual Ideal, Sufism, Islam, Globalization, Modernization, Humanism, Spiritual Values, Eco-Sufism, Digitalization

---

⁴⁵ Prof. Dr., National university of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, saida1881@mail.ru

Eğitimde Liderlik ve Yönetim Stratejileri

Zehra ERKAN⁴⁶, Yasemin KAYA⁴⁷,

ÖZET

Bu çalışmanın hedefi KKTC’de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kamu okullarında görev yapan yöneticilerin kariyer yönetimi yetkinlikleri ile önderlik modelleri arasındaki ilişkiyi inceleyip, belirlemektir. İlişkisel tarama modeli baz alınarak yapılan bu çalışmada iki farklı ölçekle veri toplama yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda Okul Yöneticileri Önderlik Modelleri Ölçeği ve Kariyer Yönetim Yeterliliği ölçeklerinden yararlanılmıştır. Araştırma KKTC’de okullarda kariyer yönetimi ve önderlik modelleri arasındaki ilişkinin incelenmesi bakımından önem arz etmektedir. Nitekim okul idarecilerinin öğretmene yaklaşımı, öğretmenin kendini ihtiyaç duyduğu alanda geliştirmesine imkan sağlaması veya onları teşvik etmesi, yine okul müdürlerinin idari kararlar alırken veya yönetirken hangi önderlik modellerini baz alarak hareket ettiği de önemlidir. Araştırmada çalışma evrenini Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin tüm ilçelerinde bulunan 2023-2024 Eğitim Öğretim dönemi Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında (Ortaokul ve lise) çalışan eğitimciler oluşturmaktadır. İnceleme örneklemine bağlı 0.5 hata payı dikkate alınarak ortaöğretimde görevli 2900 öğretmen içerisinde minimum 345 öğretmene ulaşılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda içerisinde Öğretmen Akademisi, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora yapmış olan toplam 357 kişi örneklem olarak araştırmaya katılmıştır. Araştırma nicel bir araştırmadır. Veriler Google Form üzerinden toplanmıştır. Kullanılan bu form üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcılar için kişisel bilgi formu, ikinci bölümde “Okul Müdürleri Liderlik Stilleri ölçeği” ve üçüncü bölümde ise “Kariyer Yönetimi Yeterlilikleri ölçeği” yer almaktadır. Güvenilirlik çalışması için Cronbach’s Alpha katsayısından yararlanılmış ve kariyer yönetimi yeterliliği ölçek ifadelerinin .98’lik düzeyde; liderlik stili ölçek ifadelerinin ise .73’lük düzeyde bir güvenilirliğe sahip olduğu görülmüştür. Verilerin analizinde korelasyon analizi, Kariyer Yönetim Yeterlilikleri ölçeği ve Okul İdarecileri Önderlik Modelleri ölçeği değişkenleri arasında istatistiksel veriler sonucunda zayıf yönlü bir pozitif ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu veriler aralarındaki ilişkinin anlamlı olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma; KKTC Kontekstindeki Özgünlük, Kariyer Yönetimi ve Önderlik Modellerinin Birlikte İncelenmesi, Eğitim Yöneticilerinin Algılanması, Değişim ve Süreklilik Perspektifi, Literatürdeki Boşluğun Doldurulması: Özellikle KKTC bağlamında kariyer yönetimi ve önderlik modelleri üzerine yapılan bu tür bir çalışma, mevcut literatürdeki boşluğu doldurarak araştırmacılara, eğitimcilere ve karar vericilere yeni perspektifler sunabilir. Bu unsurlar, çalışmanın özgünlüğünü ve literatüre sağladığı katkıları vurgulamaktadır.

ANAHTAR KELİMELEER: Kariyer - Kariyer Yönetimi, Liderlik - Liderlik Modeli, İdareci, Öğretmen

⁴⁶ Lisansüstü Öğrencisi vd., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, zehra_erkana88@hotmail.com

⁴⁷ Lisansüstü Öğrencisi vd., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, ysmnkaya1981@gmail.com

Yenilikçilik İklimi: Eğitim Örgütleri Açısından Kuramsal Bir Bakış Nihan ÇAĞLAR KARACA⁴⁸, Adem ÇİLEK⁴⁹,**ÖZET**

Eğitim örgütlerinin sürdürülebilirliği ve etkinliği, sürekli gelişim ve değişime uyum sağlayabilme kapasitesi ile yakından ilişkilidir. Eğitimde yenilikçilik, hem öğretim yöntemlerinin hem de yönetim süreçlerinin geliştirilmesine yönelik kritik bir faktördür. Bu bağlamda, eğitim örgütlerinin yenilikçi olabilme potansiyelini şekillendiren temel unsurlardan biri “yenilikçilik iklimi”dir. Yenilikçilik iklimi, eğitim örgütlerinde çalışanların yaratıcılıklarını ortaya koymaları için elverişli bir iklimin varlığını ifade etmektedir ve bu iklimin oluşumu örgütsel yapı, liderlik ve kültür gibi unsurlarla yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Örgütsel iklimin yenilikçiliğe elverişli olması, öğretmenlerin yeni fikirler üretmesini, mevcut uygulamaları sorgulamasını ve daha etkin yöntemler geliştirmesini teşvik etmektedir. Yenilikçilik iklimi aynı zamanda bireyler arası etkileşimi artırarak, işbirliği ve takım çalışmasının daha verimli olmasını sağlamaktadır. Bu iklimin varlığı, eğitimde yalnızca yönetsel süreçlerin değil, aynı zamanda öğretim yöntemlerinin de yenilenmesi ve geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, yenilikçilik ikliminin sürdürülebilmesi için örgüt içinde açık iletişim, risk almayı teşvik eden bir liderlik anlayışı ve sürekli öğrenme kültürü önemli unsurlardır.

Yenilikçilik iklimi, bir örgütün üyelerinin yenilikçi davranış ve fikir geliştirme konusunda ne derece desteklendiği ve teşvik edildiği ile ilgilidir. Yenilikçilik iklimi, örgütsel teoriler bağlamında çeşitli yaklaşımlarla ele alındığı görülmektedir. Amabile'nin Yaratıcılık Kuramı ve Scott & Bruce'un Yenilikçi Davranış Modeli, bireylerin yenilikçi olmasını sağlayan örgütsel faktörlerin altını çizmektedir. Bu kuramlar, yenilikçilik ikliminin, çalışanların yaratıcılıklarını kullanmalarına izin veren bir ortam sunduğunda geliştiğini öne sürmektedir. Eğitim örgütleri bağlamında ele alındığında, bu iklimin oluşmasında liderlik, örgütsel kültür, işbirliği ve kaynakların etkin kullanımı gibi unsurlar ön plana çıkmaktadır.

Eğitim örgütlerinde yenilikçilik iklimi; öğretmenlerin, yöneticilerin ve diğer paydaşların yeni fikirler geliştirme, uygulama ve bu süreçte hatalardan öğrenme fırsatına sahip oldukları bir ortamı tanımlamaktadır. Alan yazında, eğitimde yenilikçiliğin sadece teknolojiye dayalı değişikliklerle sınırlı olmadığı, pedagojik yaklaşımlar, sınıf yönetimi, müfredat geliştirme ve öğrenci-öğretmen ilişkileri gibi geniş bir alanı kapsadığı vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, yenilikçilik iklimi, eğitimde kaliteyi artırma, öğretmenlerin profesyonel gelişimini destekleme ve öğrencilerin akademik başarılarını yükseltme potansiyeline sahiptir. Bu araştırma, nicel bir araştırma olup yenilikçilik iklimine dair kuramsal yaklaşımlar ve eğitim örgütlerinde yenilikçiliği destekleyen unsurlar, ilişkisel tarama yöntemi ile ele alınmıştır. Mevcut alan yazın taranarak, eğitim örgütlerinde yenilikçilik iklimi ile ilgili teoriler derinlemesine incelenmiş ve temel yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Bulgular, sonuç, tartışma ve öneriler sunu esnasında paylaşılacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: Yenilik, yaratıcılık, yenilikçilik iklimi⁴⁸ Dr., T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, nihancaglar@gmail.com⁴⁹ Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, aacilek@gmail.com

The History of Women's Wrestling in Central Asia During Ancient and Medieval Times

Shohistahon ULJAEVA⁵⁰,

ÖZET

The history of women's wrestling in Central Asia during ancient and medieval times presents a compelling intersection of culture, gender roles, and social dynamics within nomadic societies. This article explores the significant yet often overlooked contributions of women to the sport of wrestling, tracing its roots back to matriarchal societies that existed between 40,000 and 3,000 BC. During this period, women held leadership roles within tribes, suggesting a societal structure that valued female authority and physical prowess.

The Scythians and Sarmatians, nomadic groups prevalent in Central Asia, offer notable examples of societies where women participated equally in wrestling. Historical evidence indicates that these cultures embraced flexible gender roles, with women engaging in various physical activities traditionally reserved for men. The legendary warrior women known as Amazons, often linked to the Scythians, exemplified this phenomenon. Ancient texts, including those by Greek historians, document their remarkable skills in horseback riding, warfare, and archery, highlighting their formidable presence in battle.

Despite the abundance of myths surrounding Amazons, modern scholarship increasingly recognizes the possibility of their historical existence. This article delves into the conflicting interpretations of the term "Amazon" and its implications for understanding gender in ancient warfare. By analyzing archaeological findings, such as graves of women buried with weapons, and historical accounts that reference female warriors, the research underscores the significant role of women in combat and the cultural importance of wrestling as a martial practice.

Additionally, the article discusses the evolution of women's wrestling traditions among Turkic tribes and their survival into modern times. As contemporary Central Asia witnesses a revival of interest in traditional sports, including wrestling, this historical exploration serves to celebrate and acknowledge the enduring legacy of women in this martial art. Ultimately, the study aims to enrich our understanding of gender dynamics in historical Central Asian societies and contribute to broader discussions about women's roles in sports and cultural heritage.

By situating women's wrestling within the larger context of Central Asian history, this article sheds light on the rich cultural tapestry that informs contemporary practices, encouraging a reevaluation of women's contributions to the sport and their representation in historical narratives..

ANAHTAR KELİMELER: Okul Özerkliği, Okul Yöneticisi, Pandemi

⁵⁰ Prof. Dr. Dr., TIAME National research university, uljaevashohistahon@gmail.com

20. Yüzyılın İlk Yarısında Horezm'de Halk Eğitimi Sistemindeki Değişiklikler

Zühre RECEBOVA⁵¹, Sanjarbek DAVLETOV⁵²,

ÖZET

Bu makale, 20. yüzyılın başında Harezmi'de halk eğitiminin oluşum süreçlerini, Vahadaki geleneksel okulların yerine Sovyet eğitim sisteminin getirilmesini analiz etmektedir. Makale, eğitim sisteminin Sovyetleşmesi ve sosyo-politik yaşam üzerindeki etkisi hakkında konuşacak.

Yeni Özbekistan koşullarında modern bir eğitim sistemi oluşturma çabalarında, okul sisteminin tarihinin incelenmesi ve araştırılması önemli bir konudur. Bu bakımdan Hiva Hanlığı döneminde Harezmi'deki eğitim sisteminin durumu, Harezmi halk Cumhuriyeti ve 20. yüzyılın başındaki Sovyet iktidarının incelenmesi günümüzde acil konulardan biridir. Hemen, eğitim konusu Hiva Hanlığı'ndaki kültürel yaşamın ana yönlerinden biriydi. Harezmi halk Cumhuriyeti'nde bile bu konu göz ardı edilmedi.

Khorezm Vahası da dahil olmak üzere Özbekistan'daki Sovyet iktidarının siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel önemini güçlendirme döneminde Komünist Parti, toplumun her alanı üzerinde etkili oldu. Özellikle bu süreçte eğitim, bilim ve kültür gibi önemli alanlarda insan zihnini değiştirmeyi amaçlayan ciddi değişiklikler yapıldı. Sovyet hükümeti, sosyalist topluma sadık yeni entelektüel kadrolar hazırlamaya ve özgür düşünen ulusal entelektüelleri ortadan kaldırarak ve halkın "kurtuluş düzeyini yükselterek" bürokratik yönetimi giderek güçlendirmeye çalıştı.

Hiva Hanlığı döneminde eğitim ve kültür kurumlarına büyük önem verilmiş, Hanlıkta okullar ve medreseler geniş çapta faaliyet göstermiştir. Yeni yöntem okulları da ortaya çıktı ve içlerinde eğitimi Avrupa tarzına yaklaştırdı. Bolşevikler iktidara geldiğinde Vahadaki eski okul ve medreselerin faaliyetlerine son verildi ve yerini Sovyet okulları aldı. Bu dönemde Sovyet hükümeti, ideolojik hedefleri temelinde milli eğitim ve Kültürü değiştirmeye çalıştı ve yeni eğitim kurumları açma çalışmalarını yoğun bir şekilde yürüttü.

1920'lerde ve 1930'larda Horezm Vahasındaki eğitim ve kültür sistemi kökten değişti. Eski okulların yerini pedagojik personelin eğitime özel önem veren Sovyet okulları aldı. Sovyet döneminde eğitimin temel amacı, gençleri Sovyet ideolojisi temelinde eğitmek ve bu amaca yönelik genel okuryazarlığı artırmaktı.

Anahtar Kelimeler: Özbekistan, Hiva Hanlığı, Harazm, Eğitim, eski okullar, yandı maktabog personeli, kültürel yaşam, reform, Sovyetleşme.

ANAHTAR KELİMELE: Özbekistan, Hiva Hanlığı, Harazm, Eğitim, eski okullar, yandı maktabog personeli,

⁵¹ Diğer., Urganç Ranch Teknoloji Üniversitesi, razabovazuhra7@gmail

⁵² Prof. Dr., Urganç Mamun University, sdavletov7722@gmail.com

Cengiz Aytmatov'un Eserlerinde Toplumun Modern Sorunlarının Rolü Roza NAZAROVA ⁵³,**ÖZET**

Araştırmacıların genel sonucu şu şekildedir: Ch. Aytmatov, Kırgız edebiyatıyla ve bu alandaki dünya deneyiminden yararlanarak yaratıcılığın en üst düzeylerini hedeflemiştir. Yazarın kendisi de bundan birkaç kez bahsetmiştir.

Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği edebiyatının bir özelliği, birçok ulusal yazarın iki dili akıcı bir şekilde konuşmasıydı: ana dilleri ve Rusça. Yeni yaratılan edebiyatın temsilcisi olarak Ch. Aytmatov ilk eserlerini Kırgız dilinde yazmış ve bunları Rusçaya çevirmiştir. Ve "Hayvanım, çiçeğim!" ("Elveda Gülsarı!") doğrudan Rusça yazılmıştır. Yazarın kendisi bu konuyla ilgili şunları söyledi: "Rusça konuşan bir yazar olarak elbette Rus diline yakınım. Ancak bu soru benzersizdir ve belki de edebiyat pratiğinde biraz yenidir. Bütün bunlara rağmen, Rusça konuşan bir yazar olarak ulusal bağlılığımı temel alıyorum; ne yazarsam yazayım, Kırgız dili ve ulusal anlayışım konuşmamdan ayıramaz."

İki dilli yazarların folklor ve etnografik materyalleri "ulusal halk unsuru" olarak kullanması tipik bir durumdur (Belinsky). Yazarın folklorla olan ilgisinden bahsedecek olursak, eserlerde mevcut olan mitolojik sembolizm ideolojik-estetik ve ulusal olmak üzere iki işlevi yerine getirmektedir. Araştırmacı Dalgat U. Belirttiği gibi, "Edebi bir eser ile halk sözlü eseri arasındaki bağlantı, yalnızca milli kimliği ifade etme arzusuna değil, aynı zamanda söz diziminden, ritmik yapıdan tam olarak uzaklaşmayan yazarın yaratıcı düşüncelerine de dayanmaktadır. ifadenin ve normal hale gelen belirli sanatın." [4]

Ch. Aytmatov'un çalışmaları, altmışlı yılların edebiyatında ortaya çıkan ve geleneksel olarak "mitolojik" olarak adlandırılan genel eğilime katılıyor. Yazarların bu doğrultudaki eserlerinin özelliği, halkın hayatını tehdit eden felaketin temel nedenini ve temel temellerini araştırmak, mitler, masallar, atasözleri, şiirler aracılığıyla modern uygarlığın rasyonalizmi ve pragmatizmiyle mücadele etmek arzusu. ve efsaneler.[5]

Ch. Aytmatov çağımızın önde gelen yazarlarından biridir. Mesela "Kıyamet" (1986) romanı çok meşhurdur, bu yüzden eser güncel konuları ele almaktadır. Bu kitap, yazarın barışçıl olmayan ve geleceği tehdit eden gerçekliğe ilişkin gözlemlerinin, düşüncelerinin ve korkularının sonucudur. Bu nedenle Ch. Aytmatov'un daha önceki çalışmalarından farklıdır: "Erken turnalar", "Beyaz gemi", "Samanyolu'nun yolu", "İlk öğretmen", "Kızıl jalouk jalzhalym". "Kıyamet" adlı eserde Ch. Bir söz sanatçısı olarak Aytmatov, çağdaşlarına günümüzün trajik çelişkilerini göstererek, mevcut neslin manevi akıl hocası olma misyonunu yerine getiriyor. Yazar ekoloji, ahlak ve uyuşturucu bağımlılığı tehlikesi gibi konuları gündeme getiriyor.

ANAHTAR KELİMELEER: Cengiz Aytmatov; eserler; modern sorunlar; toplum; sosyal sorunlar

⁵³ Diğer, gulnaz_anarbaeva@mail.ru

Forming a Spiritual and Ethical Worldview Based on National Values

---

Aysha KUCHKAROVA ⁵⁴,

ÖZET

This study investigates the formation of a spiritual and moral worldview among youth through the lens of national values. The problem addressed is the necessity of cultivating a robust moral compass in adolescents amid rapidly changing societal dynamics. The exploration of this issue is particularly relevant given the challenges faced by young individuals in navigating their identities, emotions, and societal expectations during a pivotal developmental stage.

To conduct this research, a qualitative methodology was employed, utilizing interviews and focus groups with adolescents, educators, and parents. The aim was to gather diverse perspectives on how national values influence the spiritual and moral development of young people. Additionally, literature reviews of existing educational frameworks and cultural practices were integrated to provide a comprehensive backdrop for the analysis.

Data analysis involved thematic coding, which revealed several key themes. Firstly, the significance of family as a foundational source of moral guidance was emphasized. Respondents reported that family values deeply influenced their ethical frameworks and decision-making processes. Secondly, the role of cultural traditions and national identity emerged as crucial in shaping adolescents' understanding of morality and spirituality. Participants noted that exposure to cultural narratives and practices instilled a sense of belonging and responsibility towards their community.

The findings indicate that a harmonious blend of national values and spiritual education contributes significantly to the moral development of youth. Moreover, the research highlights the importance of integrating ethical education within the school curriculum, as it can foster a greater understanding of civic duty and personal virtues among young individuals. Furthermore, it was found that engaging youth in community service and cultural activities enhances their moral reasoning and empathy, promoting a more profound connection to their heritage and values.

While the results present a clear correlation between national values and moral development, further detailed findings will be elaborated in subsequent sections of the study. This research underscores the need for educators and policymakers to prioritize the incorporation of cultural and spiritual dimensions into educational practices, thereby ensuring that future generations are equipped with the moral grounding necessary to navigate complex social landscapes effectively..

ANAHTAR KELİMELER: Spirituality Moral, Education National Values, Adolescence Family Values, Uzbek Culture, Women's Role, Ethical Upbringing, Cultural Customs, Personal Virtues

---

⁵⁴ Doç. Dr., Samarkand State Medical University, oyshaoltibaevna1@gmail.com

Cengiz Aytmatov'un Eserlerinde Günümüz Toplumunun Sorunları Anarbaeva Gulnaz ⁵⁵,**ÖZET**

Cengiz Aytmatov'un eserlerini okuduğumuzda onun ruhunun durumunu ve kendisini ilgilendiren konuları tespit etmek hiç de zor değildir. Çünkü Ch. Aytmatov, yaratıcı yolunda günümüz toplumunun çeşitli ahlaki ve etik konularına (uyuşturucu bağımlılığı, ekoloji, alkol bağımlılığı, hayvanlara zulüm vb.) değindi. Modern toplumun belki de en önemli sorunu ahlak sorunudur. Bu makalenin ilgisi Batı ve çağdaş yerli edebiyat çalışmaları ile ilgilidir. Aytmatov'un çalışmalarına olan ilgiden doğmuştur. Ch. Aytmatov'un düzyazısı, modern mitolojinin incelenmesi için çok değerli materyaller içeriyor.

Ch. Aytmatov'un gündeme getirdiği konular her zaman günceldir, bu yüzden Ch. Aytmatov'un modern yazarlara ait olduğu belirtilebilir. Büyük yazar, edebiyatta uyuşturucu bağımlılığı sorunu hakkında yazan ilk kişiydi.

Cengiz Aytmatov'un adı sadece ülkemizde değil, diğer ülkelerde de biliniyor. Ch. Aytmatov'un eserleri elliden fazla dile çevrildi ve kitapları milyonlarca kopya halinde dağıtıldı. Büyük yazarın eserlerine olan ilginin nedeni bir yandan güncel konuları gündeme getirmesi, diğer yandan yazarın millet üzerinden ortak insanlığı göstermesidir. Öte yandan Ch. Aytmatov, Kırgız ve dünya edebiyatının bir olgusu olarak ilgi çekicidir.

Ch. Aytmatov'un çalışmaları en başından beri çağdaşları tarafından büyük beğeni topladı. Eserlerinin her biri, en popüler dergilerin sayfalarında çok sayıda inceleme ve görüşe yol açtı. Aytmatov araştırmalarının çağdaş biliminde, Cengiz Aytmatov'un çalışmalarının kişisel konularının yanı sıra sanat dünyasını bir bütün olarak tanımlayan çok sayıda ciddi monografik çalışma bulunmaktadır. Araştırmaları çeşitli yönlerde yürütülmektedir: felsefi sorunlar, psikoloji sorunu, şair ve üslup sorunu, edebiyatın karşılıklı ilişkisi, sanatsal çeviri, yazarın felsefi ve estetik görüşleri.

Ch. Aytmatov'un eserlerindeki folklor ve mitolojik sembolizmin analizi, yazarın sanatsal dünyası ve yazarın konumu hakkında tam bir anlayış yaratmaya olanak tanır. "Kıyamet" (1986) ve "Dağlar Düşüyor" (2006) romanları bu açıdan özellikle ilgi çekicidir.

Cengiz Aytmatov'un "Camiyla"sı, "Betme bet"i, "Kızıl joluk celcelymi", "Boto göz pınarı", "İlk öğretmen", "Canım, Gülsarım!" Hikayelerdeki ana konular ve Ch. Aytmatov'un yaratıcı potansiyeli dikkat çekiyor. Ulusal kültürleri temsil eden Ch. Aytmatov aynı zamanda Rus edebiyatıyla ayrılmaz bir şekilde bağlantılıydı ve onunla birlikte dünya seviyesine yükseldi.

ANAHTAR KELİMELER: Cengiz Aytmatov; Toplum; sosyal konular; ahlak; ekoloji

⁵⁵ Doç. Dr., Oş Devlet Üniversitesi, gulnaz_anarbaeva@mail.ru

Öğrencilerin Mantıklı Düşünmesini Geliştirmek Nurgül SOORONBAYEVA ⁵⁶,**ÖZET**

Mantıksal düşünme, mantığa ve rasyonel analize dayalı olarak düşünme, sonuç çıkarma ve karar verme yeteneğidir. Bir kişinin, sonuçlarını ve kararlarını gerekçelendirmek için mantık kurallarını ve muhakeme yasalarını kullandığı süreç. Mantıksal düşünme, kalıpları belirleme, bilgiyi analiz etme, hipotez oluşturma, hipotezleri kanıta dayalı olarak test etme ve sonuç çıkarma gibi ilkelere dayanır.

Mantıksal düşünme birkaç temel hususu içerir:

- Bilgileri analiz etme ve önemli ayrıntıları vurgulama yeteneği.
- Mantıksal zincirler oluşturabilmek ve düşüncelerini tartışabilmek.
- tümevarım (bireyden genele) ve tümdengelim (genelden bireye sonuç çıkarmak) gibi farklı düşünme yöntemlerinin kullanılması.
- Tartışmadaki mantıksal hataları ve çelişkileri tanıyabilmek.
- Mantıksal analize dayalı bilinçli kararlar verme yeteneği.

Mantıksal düşünme, öğrenme, çalışma, karar verme ve günlük sorunları çözme dahil olmak üzere yaşamın birçok alanında önemli bir rol oynar. İnsanların eleştirel düşünmeyi geliştirmelerine, karar verme süreçlerini geliştirmelerine ve gerçeklere ve kanıtlara dayanarak net sonuçlar çıkarmalarına yardımcı olur.

Fizik öğrenirken öğrencilerin mantıksal düşüncülerinin gelişimi, onların bilimsel kavramlara hakim olmalarında ve anlamalarında önemli bir rol oynar. Mantıksal düşünmeyi geliştirmeye yardımcı olacak bazı yollar şunlardır:

1. Derse aktif katılımı teşvik etmek: öğrencileri gerçekleri ezberlemek yerine düşünmeye teşvik eden sorular oluşturmak. Fikirlerini açıklamaları, problem çözümlerini organize etmeleri, kavramları diğer öğrencilerle tartışmaları ve aktif öğrenme yöntemlerini kullanmaları gerekir. Örneğin proje yöntemini kullanarak ders düzenlemek, yuvarlak masa, beyin fırtınası, probleme dayalı öğrenme, iş oyunu, rol yapma oyunları.

2. Problem görevleri ve analiz görevleri: Öğrencilere mantıksal düşünmeyi gerektiren fiziksel durumları sağlayın. Bunlar, fizik yasalarını gerçek dünyadaki durumlara uygulama veya gözlemlenen olayları açıklamak için modeller oluşturma soruları olabilir.

Sorunlu görev: Bir grup öğrenci üniversite için alternatif bir enerji kaynağı yaratmak istiyor. Böyle bir güç kaynağını tasarlarlarken hangi fiziksel ilkeleri dikkate almalılar?

Analiz Görevi: Bilim insanları farklı yüzeyler arasındaki sürtünme kuvvetlerini incelemek için bir deney gerçekleştirdiler. Verileri, sürtünme kuvvetinin yüzeyin tipine ve uygulanan kuvvetin büyüklüğüne bağlı olduğunu gösterdi. Bu sonuçları analiz edin ve hangi faktörlerin sürtünme kuvvetini etkileyebileceğini açıklayın.

3. Grup çalışması ve tartışma: Öğrencilerin fikirlerini paylaşabilecekleri ve fikir alışverişinde bulunabilecekleri gruplar halinde çalışmalarına izin verin. Diyalog ve tartışma mantıksal düşünmenin gelişmesine katkıda bulunur.

⁵⁶ Öğretmen., Oş Devlet Pedagoji Üniversitesi, Sooronbaeva70@gmail.com

4. Analojiler ve metaforlar kullanın: Öğrencilerin karmaşık kavramları anlamalarına yardımcı olmak için analojiler ve metaforlar kullanın. Soyut fikirlerle gerçek yaşam deneyimleri arasında bağlantı kurmalarına yardımcı olur.

Dolayısıyla mantıksal düşünmenin gelişimi, kişisel ve mesleki gelişimin önemli bir yönüdür; analitik becerilerin düzeyinin artmasına ve çeşitli durumlarda bilinçli kararlar alınmasına yardımcı olur.

ANAHTAR KELİMELER: analiz, aktif katılım;düşünme, gelişim, hipotez, mantıksal düşünme

The Importance of Women's Entrepreneurial Activity in The Development of The Economy of Uzbekistan

---

Dilfuza Sobirova⁵⁷,

ÖZET

This article explores the stages of women's engagement in small business and entrepreneurship, highlighting its innovative contributions to the economic development of Uzbekistan. Women's entrepreneurial activities are assessed as a vital sector that enhances employment opportunities and income generation for the population. Numerous studies have examined women's roles in society, their social and political engagement, and the national and international dimensions of gender and reproductive rights, as well as their emergence as a significant force within the market economy.

The article reflects on the distribution of women's labor across various sectors of the national economy and discusses the formation and development of women's entrepreneurship through scientific research. Key aspects include demographic characteristics such as age and gender composition, employment patterns, and the number and proportion of women working in different economic sectors.

In her research, N. Annaeva has highlighted the philosophical dimensions and social significance of women's entrepreneurship in the context of building a democratic state and civil society in Uzbekistan, as well as the liberalization of the economy. Various scholarly articles address the growing participation of women in small business and private entrepreneurship. While there is extensive research on women's roles in the development of small businesses during Uzbekistan's independence, some historical aspects remain underexplored. The scientific and practical relevance of this topic, particularly regarding its historical context and alignment with national ideals, underscores the need for further investigation. Historical studies reveal issues related to women's employment, the high proportion of women engaged in manual labor in industry and agriculture, uneven employment distribution across regions, participation in economic reforms, and their status in state governance and family dynamics, often relying on disparate materials.

Currently, the development of women's entrepreneurship is recognized as an effective strategy for integrating women into socio-economic reforms. Entrepreneurship fosters economic, social, and democratic values among women, representing a form of voluntary, individual effort that underpins societal development. Contemporary research indicates an increasing number of businesswomen, with many women, even those with permanent jobs, pursuing additional ventures to improve their family's financial situation. This trend reflects not only women's commitment to their families but also underscores the responsibilities that come with their entrepreneurial endeavors. Women's entrepreneurship, by its nature, is a manifestation of the cultural values of the Uzbek people.

ANAHTAR KELİMELER: democracy, law, budget, credit, banking, resources

---

⁵⁷ Doç. Dr., Andijan State University , saodatoyikromaliyeva@icloud.com

Exploring Timurid History Through Geoinformatics: A Comprehensive Study

Shohistahon ULJAEVA⁵⁸, Dulfuza UMURKULOVA⁵⁹,

ÖZET

The Timurid period, spanning the late 14th to the 15th centuries, stands out as a significant historical epoch marked by territorial expansion, cultural flourishing, and complex socio-political interactions across Central Asia and adjacent regions. Understanding the full impact and nuances of this period poses challenges for historians, who often rely on traditional methodologies that may overlook the spatial dynamics at play. This paper examines the innovative application of Geographic Information Systems (GIS), remote sensing technologies, and advanced spatial analysis techniques to enhance the comprehension of Timurid history.

The integration of geoinformatics presents a valuable approach to analyzing various aspects of the Timurid era, such as urban development, trade networks, and environmental transformations. For instance, GIS can visualize and analyze the geographical distribution of key cities, trade routes, and agricultural practices, allowing for a more nuanced understanding of economic and cultural exchanges that defined the Timurid realm. Remote sensing can provide insights into land use changes and environmental factors that influenced the rise and fall of urban centers during this period.

However, the application of geoinformatics is not without its challenges. Methodological issues such as data integration from disparate sources, ensuring accuracy in spatial analysis, and addressing ethical considerations in representing historical narratives must be carefully navigated. These challenges highlight the need for interdisciplinary collaboration among historians, archaeologists, and geospatial experts. By working together, these professionals can harness the full potential of geoinformatics to reconstruct and analyze the complexities of the Timurid period, ultimately enriching our understanding of its historical significance.

This study advocates for the adoption of geoinformatics as a critical tool in historical research, particularly in contexts where spatial and temporal dimensions are essential for a comprehensive analysis. Through interdisciplinary efforts, scholars can overcome existing methodological barriers and contribute to a more integrated and detailed portrayal of the Timurid era, fostering a deeper appreciation for its enduring legacy in the broader historical narrative.

Keywords: Timurids, Geographic Information Systems, GIS, historians, archaeologists, geospatial experts, spatial analysis, urban development, trade routes, environmental changes, interdisciplinary collaboration.

ANAHTAR KELİMELELER: Timurids, Geographic Information Systems, GIS, historians, archaeologists, geospatial experts, spatial analysis, urban development, trade routes, environmental changes,

⁵⁸ Prof. Dr., TIAME National research university, uljaevashohistahon@gmail.com

⁵⁹ Doç. Dr., Andijan State University, saodatoyikromaliyeva@icloud.com

Günümüzde Gerçekleştirilen Yapay Zeka Uygulamalarının İnsan Kaynakları Yönetimi Üzerine Etkileri

Ayşem Çelebi⁶⁰,

ÖZET

Yapay zeka üzerinden şekillenen teknolojiler günümüzde hayatın her alanında olduğu gibi insan kaynakları yönetiminde de varlığını sürdürmektedir. Bugün insan kaynakları yönetimi için etkili bir yardımcı olarak kullanılan yapay zeka teknolojileri faydaları ve zararları ile varlığını günden güne arttırmaktadır. Çalışmanın amacı yapay zeka teknolojilerinin uygulamaları ile insan kaynakları yönetimi içerisindeki yerini ortaya koymak ve gelecekte insan kaynakları yönetiminde ne denli rol alabileceğini incelemektir.

Yapay zeka teknolojileri günümüzde insan kaynakları yönetimi için verimliliğin arttırılması, rutin işlerin daha kolay yönetilmesi, insan kaynaklarının hayal gücü gerektiren alanlarda kullanılması, işe alım süreçlerinin kolaylaştırılması gibi amaçlar ile bir yardımcı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra olumsuz bir özelliği olarak da bir gözetim grubu kurmasıdır. Çalışanların sürekli gözetlenmeleri, işe alım ve işten çıkarım süreçlerinin daha hızlı gerçekleşmesi, insan kaynaklarının kendini gerçekleştirme oranlarının düşmesi gibi yan etkileri olduğu da inkar edilemez. Gelecekte yapay zeka teknolojilerinden faydalanılarak insan kaynakları yönetiminden maksimum verim elde edilebilmesi için yapay zeka uygulamalarının olumsuz etkileri değerlendirilmeli ve ortaya konmalıdır. Çalışma boyunca hem olumlu hem de olumsuz yönleri ile insan kaynakları yönetimi içerisinde yapay zeka uygulamalarının etkileri değerlendirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER: Yapay zekâ, İnsan kaynakları, İnsan kaynakları yönetimi, Teknoloji, Yönetim

⁶⁰ Doç. Dr., Kıbrıs Amerikan Üniversitesi

Sübha-i Sıbyân Adlı Eser Özelinde Manzum Sözlüklerin İlköğretim ve Ortaöğretim Ders Müfredatında Öğretim Metodu Olarak Kullanılması

Kemal BAŞ⁶¹,

ÖZET

Yapay zeka üzerinden şekillenen teknolojiler günümüzde hayatın her alanında olduğu gibi insan kaynakları yönetiminde de varlığını sürdürmektedir. Bugün insan kaynakları yönetimi için etkili bir yardımcı olarak kullanılan yapay zeka teknolojileri faydaları ve zararları ile varlığını günden güne arttırmaktadır. Çalışmanın amacı yapay zeka teknolojilerinin uygulamaları ile insan kaynakları yönetimi içerisindeki yerini ortaya koymak ve gelecekte insan kaynakları yönetiminde ne denli rol alabileceğini incelemektir.

Yapay zeka teknolojileri günümüzde insan kaynakları yönetimi için verimliliğin arttırılması, rutin işlerin daha kolay yönetilmesi, insan kaynaklarının hayal gücü gerektiren alanlarda kullanılması, işe alım süreçlerinin kolaylaştırılması gibi amaçlar ile bir yardımcı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra olumsuz bir özelliği olarak da bir gözetim grubu kurmasıdır. Çalışanların sürekli gözetlenmeleri, işe alım ve işten çıkarım süreçlerinin daha hızlı gerçekleşmesi, insan kaynaklarının kendini gerçekleştirme oranlarının düşmesi gibi yan etkileri olduğu da inkar edilemez. Gelecekte yapay zeka teknolojilerinden faydalanılarak insan kaynakları yönetiminden maksimum verim elde edilebilmesi için yapay zeka uygulamalarının olumsuz etkileri değerlendirilmeli ve ortaya konmalıdır. Çalışma boyunca hem olumlu hem de olumsuz yönleri ile insan kaynakları yönetimi içerisinde yapay zeka uygulamalarının etkileri değerlendirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Sübha-i Sıbyân, Ferišteoğlu Lugati, Manzum sözlük, Manzum Arapça-Türkçe Sözlük

⁶¹ Doç. Dr., Hala Sultan İlahiyat Koleji